

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับ
ดำเนินการศึกษาค้นคว้าโดยแยกตามหัวข้อต่อไปนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระ
การเรียนรู้ภาษาไทย

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอ่านเชิงวิเคราะห์
4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับนิทานและนิทานพื้นบ้าน
5. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย
6. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแบบฝึกทักษะ
 - 6.1 ความหมายของแบบฝึก
 - 6.2 ความสำคัญของแบบฝึก
 - 6.3 ประโยชน์ของแบบฝึก
7. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในการเรียนรู้
 - 7.1 ความหมายของความพึงพอใจ
 - 7.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความพึงพอใจ
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 8.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ
9. กรอบแนวคิดในการวิจัย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ดังนี้

1. จุดหมายหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

กรมวิชาการ (2551 : 3) ได้ระบุไว้ว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1.1 มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.2 มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหาการใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

1.3 มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย

1.4 มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

1.5 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

2. โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ระดับ ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน ดังนี้

ระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น

ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.1 มาตรฐานการเรียนรู้

การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมอง และพหุปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ที่พึงประสงค์เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนั้นมาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่าต้องการอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรวมถึงระดับเขตพื้นที่การศึกษา และทดสอบวัดความรู้นักเรียนระดับชาติ (O - NET) ระบบการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพดังกล่าว เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด

2.2 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ 1 การอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิด เพื่อนำไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรักการอ่าน

สาระที่ 2 การเขียน

มาตรฐาน ท 2.1 ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและรายงาน การศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ

สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด

มาตรฐาน ท 3.1 สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกในโอกาสต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์

สาระที่ 4. หลักการใช้ภาษาไทย

มาตรฐาน ท 4.1 เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้ เป็นสมบัติของชาติ

สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

มาตรฐาน ท 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดี และวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

จากจุดมุ่งหมายการอ่านที่กล่าวมา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบ อาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยใช้กระบวนการอ่านในการสร้างความรู้ และแสดง ความคิดเห็น

การอ่าน

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอ่านสรุปได้ ดังนี้

1. ความหมายของการอ่าน

ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ ดังนี้

เสาวลักษณ์ รัตนวิชัย (2531 : 84) ได้ให้ความหมายการอ่านว่าเป็นการสร้าง ความหมายจากสัญลักษณ์ โดยผ่านกระบวนการคิดและเป็นกระบวนการของการปฏิสัมพันธ์ ระหว่างผู้อ่านและผู้เขียนในด้านของความรู้และความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อ สื่อความหมาย ผู้เขียนย่อมพยายามใช้สัญลักษณ์หรือตัวอักษรสื่อความหมาย หรือให้ข้อมูลที่ ตนต้องการสื่อสารแก่ผู้อ่าน และผู้อ่านก็ต้องสื่อความหมายจากสัญลักษณ์ หรือตัวอักษร ที่ผู้เขียนต้องการสื่อถึงตนเช่นกัน

สมพร มั่นตะสูตรแห่งพิพัฒน์ (2534 : 8) สรุปความหมายของการอ่านว่า เป็นการรับรู้ความหมายจากถ้อยคำที่ตีพิมพ์อยู่ในสิ่งพิมพ์หรือหนังสือ โดยผู้อ่านรับรู้ที่ผู้เขียน ได้ส่งสาร แสดงความคิดเห็นอย่างไร มีความหมายว่าอะไร เกี่ยวข้องกับอะไรบ้าง ลำดับ ขั้นตอนการอ่านจะเริ่มตั้งแต่การทำความเข้าใจในถ้อยคำแต่ละคำ กลุ่มคำแต่ละกลุ่ม และเรื่องราวที่เรียงรายต่อเนื่องกัน อยู่ในย่อหน้าหนึ่งหรือในตอนหนึ่ง หรือในเรื่องหนึ่ง ซึ่งผู้อ่านต้องทำความเข้าใจไปที่ละตอนเป็นลำดับ

ราชบัณฑิตยสถาน (2542 : 917) ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่า อ่าน ก. ว่าตามหนังสือ ออกเสียงตามตัวหนังสือ ดูหรือเข้าใจความจากตัวหนังสือ : สังเกตหรือพิจารณาดูเพื่อให้เข้าใจ : คิด นับ (ไทยเดิม)

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2545 : 29) ได้อธิบายเกี่ยวกับการอ่านไว้ว่า เป็นรูปแบบของการสื่อความหมาย แลกเปลี่ยนความรู้และข่าวสาร ความรู้ระหว่างผู้เขียน กับผู้อ่าน นั่นคือผู้เขียนจะแสดงความคิดเห็นของตนบนกระดาษด้วยภาษาที่เป็นไปตาม ลักษณะของการเขียนแต่ละคน และผู้อ่านพยายามอ่านเอาความหมายของผู้เขียนที่ได้เขียนไว้

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า การอ่านคือ การเข้าใจความหมายของสิ่งที่อ่าน โดยผ่านกระบวนการทางความคิดของสมอง สามารถแปลความ ตีความ ขยายความ โดยที่ผู้อ่านจะต้องมีความเข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียนเขียน ตลอดจนรู้ถึงวิธีการเขียนและความคิดของผู้เขียนหรือ โครงสร้างของข้อเขียนนั้น ๆ ผู้อ่านต้องสามารถจับความสำคัญ และ รายละเอียดได้ สรุปความคิดและเข้าใจเจตนาของผู้เขียนจากเรื่องที่อ่านได้

2. ความสำคัญของการอ่าน

กรมวิชาการ (2551 : 39) ได้ให้ความสำคัญของ กระบวนการอ่านไว้ว่า การอ่านเป็นกระบวนการซึ่งผู้อ่านสร้างความหมายหรือพัฒนาการตีความระหว่างผู้อ่าน ผู้อ่านจะต้องรู้หัวข้อเรื่อง รู้จุดประสงค์ของการอ่าน มีความรู้ทางภาษาที่ใกล้เคียงกับภาษาที่ใช้ ในหนังสือที่อ่าน โดยใช้ประสบการณ์เดิมเป็นประสบการณ์ทำความเข้าใจกับเรื่องที่อ่าน กระบวนการอ่านมี ดังนี้

1. การเตรียมการอ่าน ผู้อ่านจะต้องอ่านชื่อเรื่อง หัวข้อย่อยจากสารบัญเรื่อง อ่านคำนำให้ทราบจุดมุ่งหมายของหนังสือ ตั้งจุดประสงค์ของการอ่านจะอ่านเพื่อความเพลิดเพลินหรืออ่านเพื่อหาความรู้ วางแผนการอ่านโดยอ่านหนังสือตอนใดตอนหนึ่ง ว่าความยากง่ายอย่างไร หนังสือมีความยากมากน้อยเพียงใด รูปแบบของหนังสือเป็นอย่างไร เหมาะกับผู้อ่าน ประเภทใด เดาคำว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร เตรียมสมุด ดินสอ สำหรับจดบันทึกข้อความหรือเนื้อเรื่องที่สำคัญขณะอ่าน

2. การแสดงความคิดเห็น ผู้อ่านจะจดบันทึกข้อความที่มีความสำคัญ หรือเขียนแสดงความคิดเห็น ตีความข้อความที่อ่าน อ่านซ้ำในตอนที่ไม่เข้าใจเพื่อทำความเข้าใจให้ถูกต้อง ขยายความคิดจากการอ่าน จับคู่กับเพื่อนสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตั้งข้อสังเกตจากเรื่องที่อ่าน ถ้าเป็นการอ่านบทกลอนจะต้องอ่านทำนองเสนาะ ดัง ๆ เพื่อฟังเสียงการอ่านและเกิดจินตนาการ

3. การอ่านสำรวจ ผู้อ่านจะอ่านซ้ำโดยเลือกอ่านตอนใดตอนหนึ่ง ตรวจสอบคำและภาษาที่ใช้ สำรวจโครงเรื่องของหนังสือเปรียบเทียบกับหนังสือที่อ่านกับหนังสือที่เคยอ่าน สำรวจและเชื่อมโยงเหตุการณ์ในเรื่องและการลำดับเรื่อง และสำรวจคำสำคัญที่ใช้ในหนังสือ

4. การขยายความคิด ผู้อ่านจะสะท้อนความเข้าใจในการอ่าน บันทึกข้อคิดเห็น คุณค่าของเรื่อง เชื่อมโยงเรื่องราวในเรื่องกับชีวิตจริง ความรู้สึกจากการอ่าน จัดทำโครงการ หลักการอ่าน เช่น วาดภาพ เขียนบทละคร เขียนบันทึกรายงานการอ่าน อ่านเรื่องอื่น ๆ ที่ผู้เขียนคนเดียวกันแต่ง อ่านเรื่องเพิ่มเติม เรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่อ่าน เพื่อให้ได้ความรู้ที่ชัดเจนและกว้างขวางขึ้น

3. องค์ประกอบของการอ่าน

มีผู้สรุปองค์ประกอบของการอ่านไว้หลายประการต่าง ๆ กัน ดังนี้

เรวดี หิรัญ (2536 : 150) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของการอ่านไว้ ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับคำโดยทั่ว ๆ ไป หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับคำ ได้แก่ ความกว้าง ความลึก และขอบเขตของคำศัพท์ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความรู้เกี่ยวกับคำอย่างกว้างขวางหรือความชำนาญในการใช้คำเป็นสิ่งสำคัญประการแรกที่จะนำไปสู่การบรรลุถึงความสามารถระดับสูงของทักษะการอ่านทุกชนิด

2. ความเข้าใจเรื่องราวที่ปรากฏอย่างชัดเจน ซึ่งรวมทักษะอื่น ๆ ด้วย เช่น การรู้ตำแหน่งของข้อความที่กล่าวถึงอย่างเจาะจง การเข้าใจความหมายตามตัวอักษร และความสามารถในการติดตามเรื่องที่อ่านตามลำดับ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า แบบสอบอ่านที่ยอมรับกันเป็นจำนวนมาก มักจะวัดความสามารถในการอ่านด้านนี้มากกว่าด้านอื่น ๆ

3. ความเข้าใจความหมายที่แฝงอยู่ รวมถึงความมีเหตุผลในการอ่าน ความสามารถในการให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน ตลอดจนสามารถเดาเหตุการณ์เกี่ยวกับผลที่ตามมา การเข้าใจความหมายของคำจากเนื้อเรื่อง เข้าใจการจัดลำดับของเรื่องที่อ่าน ทราบถึงความคิดสำคัญและการจัดลำดับความคิด เข้าใจความหมายของคำที่แฝงอยู่ของข้อความที่อ่าน โดยการได้ข้อสรุปหรือหลักเกณฑ์จากเรื่องที่อ่าน อย่่างไรก็ดีทักษะที่สามนี้มีความสัมพันธ์กับทักษะในการเข้าใจความหมายตามตัวอักษร หรือความหมายที่ปรากฏอย่างชัดเจน

4. ความซาบซึ้ง หมายถึง ความสามารถในการทราบถึงความตั้งใจ หรือ จุดมุ่งหมายของผู้เขียน การทราบถึงอารมณ์หรือแนวสขของเรื่อง ความสามารถในการเข้าใจ กลไกทางวรรณคดีที่ทำให้ผู้เขียนบรรลุถึงจุดหมาย

ดังนั้น นักเรียนจะอ่านได้ดีก็ต่อเมื่อนักเรียนมีความเข้าใจในสิ่งที่อ่านอย่างถ่องแท้ ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนทำกิจกรรมการอ่านด้วยตนเองให้มากที่สุด โดยครูจัดบทเรียน ที่น่าอ่านและสนุกสนานไว้ให้ จัดบรรยากาศที่ดีในการเรียน เพื่อให้ นักเรียนสามารถอ่าน บทเรียนได้เร็วและสนุก ยังจะทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนประสบความสำเร็จในการอ่าน หรือมี ความสามารถในการอ่าน

4. จุดมุ่งหมายของการอ่าน

การอ่านหนังสือของแต่ละคนนั้น มีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน มีผู้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการอ่านไว้หลายท่าน ดังนี้

จินตนา ไบกาชุยี่ (2536 : 20 - 24) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการอ่านไว้ ดังนี้

1. การอ่านเพื่อแสวงหาความรู้ และทรศนะที่กว้างขวาง ครูควรจัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้อ่านและศึกษาค้นคว้ามากขึ้น การที่จะรับฟังอาจารย์ สอนแต่ในชั้นเรียนหรือเฉพาะหนังสือเรียนนั้น ย่อมขาดโอกาสที่จะเพิ่มพูนความรู้ที่มีอยู่ มากมาย เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสาร วารสารต่าง ๆ อันจะก่อให้เกิดทรศนะ ที่กว้างขวางและลุ่มลึกต่อผู้อ่านเป็นอย่างมาก

2. การอ่านเพื่อพัฒนาอาชีพของตนเอง ในการปฏิบัติงานนั้นวิชาความรู้ที่เรียน มาจะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้บางส่วนเท่านั้น ความรู้ นอกเหนือจากนี้จำเป็นต้องศึกษา และค้นคว้าอ่านเพิ่มเติมจากสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เพื่อให้ทันกับวิทยาการที่รุดหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง

3. การอ่านเพื่อพัฒนาสมองและสติปัญญา การอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาประเทือง สติปัญญา ช่วยทำให้สมองต้องคิด สมองจึงมีการพัฒนาในด้านสติปัญญาอยู่ตลอดเวลา การอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์ทำให้คนฉลาด ไม่ตกเป็นเครื่องมือหรือเหยื่อของคน ได้ง่าย

4. การอ่านเพื่อความบันเทิงหรือการพักผ่อน หนังสือประเภทบันเทิงคดี มีเนื้อหาและจุดมุ่งหมายให้ผู้อ่านได้พักผ่อน เกิดความเพลิดเพลินและรู้สึกบันเทิงเริงรมย์ ในจิตใจ

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2545 : 125) สรุปการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ไว้ดังนี้

1. การอ่านในระดับมัธยมศึกษา เป็นการมุ่งให้ผู้อ่านได้รู้จักคำกว้างขวางมากขึ้น และสามารถนำคำเหล่านี้มาใช้ในการพูด การเขียน ตลอดจนการเรียนวิชาอื่น ๆ ได้อย่างถูกต้อง

2. การอ่านนอกจากผู้อ่านจะเข้าใจเรื่องราวที่ตนอ่านแล้ว ยังต้องสามารถเรียงลำดับเหตุการณ์ให้ผู้อื่นเข้าใจได้ด้วย

3. การอ่าน มุ่งให้ผู้อ่านนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นจึงต้องรู้จักพิจารณาตัดสินแยกความจริงและข้อคิดเห็นได้ และการตัดสินข้อคิดเห็นของผู้เขียนก็ควรตั้งอยู่บนหลักการโดยอาศัยประสบการณ์เดิมที่ผู้อ่านได้รับมาแล้วเป็นส่วนประกอบ

หลักสูตรปี 2542 ฉบับปรับปรุง 2544 กำหนดจุดมุ่งหมายของการอ่านคือ มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาและสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรัก การอ่าน

ดังนั้น จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการอ่านคือ การรู้จักพิจารณา นำความรู้ ความเข้าใจที่ได้รับจากการอ่านไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตตนเองและสังคม ด้วยการรู้จักแยกแยะและเลือกอ่านหนังสือที่มีคุณค่าเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความบันเทิง หรือเพื่อความเพลิดเพลินตามความสนใจของผู้อ่าน ทั้งนี้หากผู้อ่านรู้จักวิเคราะห์ใคร่ครวญ สังเคราะห์ความรู้ที่ได้รับจากการอ่านนำไปประยุกต์ใช้เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน การอ่านนั้นก็นับได้ว่ามีประโยชน์อย่างมาก

5. ทฤษฎีการอ่าน

ทฤษฎีการอ่านที่บรรดานักการศึกษาได้นำเสนอนั้น บางอย่างมีลักษณะคล้ายกัน บางอย่างมีลักษณะที่แตกต่างกัน มีดังนี้

บันลือ พดุกษะวัน (2533 : 90 - 94) กล่าวว่า ทฤษฎีการอ่านมี 3 ลักษณะ คือ

1. การอ่านเป็นคำเป็นประโยค (Basal Reader ,s Approach) ได้แก่ การอ่านภาพ คิดเดาความหมายของภาพ อ่านคำประกอบ เริ่มอ่านคำและประโยคตามหลักการนี้ ก็เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในภาษาภาพ (Pictographs)

2. การอ่านโดยแบบสะกดตัวผสมคำ (Synthetic Approach) ได้แก่ การอ่านผสมคำโดยใช้สัญลักษณ์แทนเสียง เรียนอ่านจากการฟังเสียงและสะกดคำ และผันตามเสียงตามหลักการนี้ก็เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจภาษาเสียง (Phonographs)

3. การอ่านโดยใช้แผนภูมิประสบการณ์ (Experience Approach) ได้แก่

การอ่านโดยอาศัยประสบการณ์ สามารถจดจำอ่านภาพในสิ่งแวดล้อม อ่านแผนภูมิ ประสบการณ์เปรียบเทียบและสร้างมโนทัศน์จากการอ่าน ตามหลักการนี้เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในภาษาที่เกิดจากความนึกคิดนั่นเอง

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2537 : 59-65) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการอ่านว่า

1. ทฤษฎีเน้นความสัมพันธ์ของข้อความ เป็นทฤษฎีที่เน้นใจความสำคัญของสารเป็นหลักในข้อความหนึ่ง ๆ จะมีใจความสำคัญ เมื่อผู้อ่านได้อ่านสารแล้วจะนำใจความสำคัญในแต่ละข้อออกมารวมกันโดยให้ต่อเนื่อง แล้วทำความเข้าใจใจความเหล่านั้นอีกครั้งหนึ่ง

2. ทฤษฎีเน้นการวิเคราะห์ข้อความ เป็นทฤษฎีที่เน้นใจความสำคัญขององค์ประกอบย่อยของประโยค ได้แก่ ประธาน กริยา กิจกรรม และส่วนขยาย นอกจากนั้น ต้องรู้จักคำชนิดต่าง ๆ เช่น คำนาม คำสรรพนาม กริยา เป็นต้น การเข้าใจหน้าที่และความหมายที่แท้จริงจะช่วยให้เข้าใจความหมายของข้อความหรือเรื่องที่อ่าน

อารี พันธมณี (2540 : 30) กล่าวถึง ทฤษฎีการเรียนรู้ของ ธอร์นไดค์ (Thomdike) เป็นทฤษฎีที่เน้นทางสติปัญญา โดยผู้ที่มีสติปัญญาดีจะสามารถรับรู้ และอ่านจับใจความได้อย่างรวดเร็ว ตรงกันข้ามกับผู้ที่มีสติปัญญาไม่ดีจะใช้เวลาในการอ่านเพิ่มขึ้น การให้นักเรียนฝึกฝนบ่อย ๆ ก็เป็นวิธีการที่จะช่วยให้นักเรียนมีทักษะในการอ่านจับใจความดีขึ้นโดยยึดกฎการเรียนรู้ ดังนี้

1. กฎแห่งความพร้อม (law of readiness) หมายถึง ความพร้อมหรือภาวะของผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ ความพร้อมแบ่งออกเป็น 3 สภาพ คือ

1.1 เมื่อบุคคลพร้อมแล้วได้กระทำก็จะทำให้เกิดความพึงพอใจ และจะเกิดการเรียนรู้

1.2 เมื่อบุคคลพร้อมที่จะทำแล้วทำไม่ได้ก็ทำให้เกิดความพึงพอใจและไม่ทำให้เกิดการเรียนรู้

1.3 เมื่อบุคคลไม่พร้อมต้องกระทำ ไม่พอใจ ไม่ทำให้เกิดการเรียนรู้

2. กฎแห่งการฝึกหัด หมายถึง การที่ผู้เรียนได้ฝึกกระทำซ้ำ ๆ บ่อย ๆ จะทำให้เกิดความสมบูรณ์

ฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน (2547 : 31) กล่าวถึง ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ทฤษฎีการกำหนดพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ของ บลูม (Bloom) เป็นพฤติกรรมในด้านกิจกรรมของสมอง จำแนกเป็นขั้นตอนได้ทั้งหมด 6 ระดับ คือ

1. ความรู้ คือรู้ในข้อเท็จจริงต่าง ๆ รู้สิ่งที่เฉพาะแนวทาง เจาะใจ แนวโน้ม โครงการ หลักการ และกระบวนการ
2. ความเข้าใจ มีความสามารถในการแปลความ ตีความ โยงความสัมพันธ์ อธิบาย แนะนำ บอกแนวโน้มได้
3. การประยุกต์ เป็นความสามารถที่สามารถนำหลักการต่าง ๆ มาใช้ได้ อย่างถูกต้อง คือแก้ปัญหาได้ สรุปความคิดรวบยอดได้
4. วิเคราะห์ สามารถจำแนกจากส่วนรวมมาเป็นส่วนย่อยได้ พิจารณาเหตุผล หาความสัมพันธ์ของส่วนย่อยต่าง ๆ ที่ประกอบกันเป็นส่วนใหญ่
5. สังเคราะห์ ความสามารถในการรวบรวมประเด็นย่อยต่าง ๆ ส่วนย่อยอาจมาจากแหล่งต่าง ๆ กัน เมื่อสังเคราะห์แล้วจะเป็นรูปแบบหรือโครงสร้างใหม่ การสังเคราะห์ เป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับความคิดริเริ่ม แต่อาจไม่เป็นความคิดริเริ่มที่เสรีทั้งหมด เพราะมีขอบเขตจำกัดของปัญหา หรือขอบข่ายของงาน (Frame Work) ที่กำหนดไว้
6. การประเมินผล เป็นความสามารถในการตัดสินใจคุณค่า เกณฑ์การตัดสินใจ อาจขึ้นอยู่กับเงื่อนไขภายใน หรือภายนอกตัวบุคคล แล้วแต่จุดหมายปลายทางที่ต้องการ จากทฤษฎีต่าง ๆ ที่นักวิชาการกล่าวมาข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า ในการอ่าน เป็นกระบวนการทางสมองในการตีความตัวแปรต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิมมาเป็นกระบวนการรับรู้ซึ่งมีพื้นฐานมาจากช่วงการพัฒนาการต่าง ๆ ฉะนั้นความสามารถในการอ่านของนักเรียนอยู่ที่ความเข้าใจ ความหมายจากสิ่งที่อ่านและพิจารณาเลือกความหมายที่ดีเลือกตามความต้องการและความสนใจ

6. การสอนอ่าน

การสอนอ่านนั้นต้องมีขั้นตอนในการอ่าน คือการสอนอ่านซึ่ง บันลือ พุกษะวัน (2533 : 117 - 118) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนในการสอนอ่าน ดังนี้

6.1 ขั้นเตรียม ได้แก่ การเตรียมตัวที่จะสอนนับตั้งแต่เด็กก้าวย่างเข้าโรงเรียน วันแรก รวมถึงการปฐมนิเทศเด็ก การพัฒนาความพร้อม และการแก้ไขช่วยเหลือเด็กให้เด็กได้เรียนรู้ และได้เล่นร่วมกันไปด้วย

6.1.1 การเตรียมการอ่าน ถือว่าเป็นการปรับปรุงพื้นฐานภาษาพูด กริยาท่าทาง และระเบียบในการอยู่ร่วมกัน โดยใช้การฟัง การพูด ในการเตรียมตัวเด็ก การสังเกต การเรียกชื่อสิ่งของ สภาพแวดล้อมทั่วไปทั้งทางโรงเรียนและที่บ้าน

6.1.2. การพัฒนาและตรวจสอบความพร้อมในการอ่าน เช่น การสังเกต

ความเหมือน ความแตกต่าง ความสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อกับสายตา การฝึกกล้ามเนื้อ การเล่น เกม การจับร้อง การฝึกวาด ปั้น พับกระดาษ เพื่อนำไปสู่การพูด การฟังได้อย่างกว้างขวาง

6.1.3 การฝึกอ่าน เริ่มนับตั้งแต่การฝึกอ่านพจนานุกรมภาพ (พยัญชนะ)

พจนานุกรมเสียง (สระ) การฝึกนึกคำที่เริ่มด้วยพยัญชนะต้นหรือเสียงพร้อมกับการช่วยเหลือ แก้อัวย่างใกล้ชิดจากครูผู้สอนไปด้วย

6.1.4 ฝึกอ่านบัตรคำประกอบภาพ และบัตรประโยคประกอบภาพเรื่องราวหรือนิทานสั้น ๆ โดยฟังจากครูอ่านหนังสือ และเปิดดูภาพไปด้วย

6.1.5 ฝึกฟังครูเล่านิทาน นิทานพื้นบ้าน เด็กฝึกพูดตามครู หรืออ่านตามครู

6.1.6 ฝึกท่องจำบทประพันธ์ง่าย ๆ ต่อคำสัมผัส หรือคำคล้องจองเป็นตอน

6.2 ขั้นเริ่มอ่าน หมายถึง การเริ่มอ่านหนังสือที่เป็นเรื่องราวนั้น ๆ นิทาน กิจวัตรประจำวัน โดยใช้วิธีจำรูปคำและภาพประกอบ

6.2.1 ฝึกอ่านคำและประโยคประกอบภาพ

6.2.2 ฝึกอ่านประโยคและเรื่องราวโดยอาศัยภาพประกอบช่วย

6.2.3 ฝึกอ่านนิทานสั้น ๆ หรือเรื่องราวที่ครูและนักเรียนแต่งขึ้น หรือแผนภูมิ ประสพการณ์ที่ช่วยขยายประสพการณ์

6.2.4 ฝึกให้ใช้การเทียบคำ เทียบประโยค เพื่อใช้ประโยคในการอ่าน

6.3 ขั้นอ่านหนังสือแตก มีความก้าวหน้าในการอ่าน ได้แก่ การใช้ความสามารถในการอ่านได้ยาวนานมากขึ้น โดยสามารถใช้วิธีสะกดตัวผสมคำช่วยในการอ่านคำแปลก ๆ ใหม่ ๆ ได้แก่

6.3.1 ฝึกอ่านนิทาน เรื่องราว เหตุการณ์ และกิจวัตรประจำวันที่ใช้คำแปลก ๆ ใหม่ ๆ

6.3.2 ฝึกอ่านนิทานที่ยาวขึ้น และสามารถเล่าเรื่องราว ลำดับเหตุการณ์ได้

6.3.3 ฝึกอ่านบทประพันธ์สั้น ๆ โดยการใช้จักลงจังหวะสัมผัส

6.3.4 ฝึกอ่านเรื่องราว บทความ และสามารถจำรูปคำ เทียบคำ สะกดคำ ใช้เทคนิค การเดารูปประโยคและเข้าใจความหมายได้ ฝึกอ่านแบบเก็บบทความ และสามารถประเมินตัวละคร บทความต่าง ๆ ได้ดีจนนำไปใช้แสดงความคิดเห็นรายงานได้

6.4 ขั้นเสริมสร้างนิสัยในการอ่านที่ดี หมายถึง สามารถอ่านในใจได้เร็ว สามารถค้นคว้าหาคำตอบ หาความเพลิดเพลินจากการอ่าน โดยวิธีอ่านคร่าว ๆ ได้แก่

6.4.1 ฝึกอ่านในใจและมีความสนใจในการอ่าน อ่านหนังสือ ได้หลายรสหลายประเภท

6.4.2 ฝึกอ่านหนังสืออ่านประกอบ เพื่อค้นคว้าหาสาระสำคัญหรือสิ่งที่สนใจ

6.4.3 ฝึกอ่านแบบคร่าว ๆ เพื่อให้ได้สิ่งที่สนใจ และเก็บสาระสำคัญของเรื่อง ที่อ่านประเมินเรื่องราว และวิจารณ์หนังสือที่อ่านได้

6.5 ขึ้นอ่านหนังสือได้อย่างกว้างขวาง หมายถึง สามารถสังเกตเห็นคุณค่าประโยชน์ของการอ่าน เกิดสนิยมในการอ่านหนังสือประเภทใดประเภทหนึ่ง มีความสนใจในสารคดี จนสามารถหยิบยกสิ่งดีเด่นขึ้นอ้างชักชวนให้ผู้อื่นสนใจในรสของภาษาได้

การอ่านเชิงวิเคราะห์

1. ความหมายของการอ่านเชิงวิเคราะห์

ชวาล แพร์ตกุล (2520 : 257) ให้ความหมายของการอ่านเชิงวิเคราะห์ คือ ความสามารถในการแยกสิ่งสำเร็จรูปออกเป็นส่วนย่อย ๆ ตามหลักการและกฎเกณฑ์ที่กำหนดให้เพื่อค้นหาความจริงต่าง ๆ ที่ซ่อนแฝงอยู่ภายในเรื่องราวนั้น

ประเทิน มหาจันทร์ (2530 : 173) ให้ความหมายของการอ่านเชิงวิเคราะห์ คือ การคิดอย่างรอบคอบ โดยใช้วิจารณ์อย่างลึกซึ้ง แต่เป็นการคิดที่มีต่อเรื่องราวที่ได้อ่านจากหนังสือ ผู้อ่านจะต้องใช้วิจารณ์ในการตัดสินใจของผู้เขียนว่าเป็นไปในลักษณะใดมากกว่าการที่จะได้เห็นดีเห็นชอบไปกับความคิดของผู้เขียนโดยสิ้นเชิง

ราชบัณฑิตยสถาน (2542 : 1071) ให้ความหมายคำว่า วิเคราะห์ หมายถึง ใคร่ครวญ เช่น วิเคราะห์เหตุการณ์ คือ แยกออกเป็นส่วน ๆ เพื่อศึกษาให้ท้องแท้ เช่น วิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ วิเคราะห์ข่าว

ประพนธ์ เรื่องณรงค์ และคนอื่น ๆ (2545 : 511) ให้ความหมายของการอ่านเพื่อวิเคราะห์ เป็นการอ่านด้วยความคิดพิจารณา และไตร่ตรองด้วยเหตุผลว่าเนื้อความที่อ่านนั้น ส่วนใดเป็นสาระ หรือไม่เป็นสาระ ส่วนใดเป็นข้อเท็จจริง ส่วนใดเป็นข้อคิดเห็น ส่วนใดควรเชื่อถือ หรือไม่ควรเชื่อถือ รวมถึงพิจารณาจุดประสงค์และทัศนคติของผู้เขียน ทั้งนี้ เพื่อแยกแยะและเลือกเฟ้นสาระที่ดีไว้ใช้ประโยชน์ต่อไป

กรมวิชาการ (2539 : 25) อธิบายถึงการอ่านเชิงวิเคราะห์ไว้ว่า เป็นการอ่านเพื่อประเมินสิ่งที่อ่าน ตัดสินว่าถูกหรือผิด หรือหาคุณค่าในสิ่งที่อ่าน อ่านเพื่อหา

ความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงกับความคิดเห็น ข้อเท็จจริงกับจินตนาการ หรือสามารถบอกได้ว่า ข้อความใดเป็นข้อความที่แสดงถึงการโฆษณาชวนเชื่อ ข้อความใดเป็นหลักการที่ควรเชื่อถือ

ความหมายของการอ่านเชิงวิเคราะห์พอสรุปได้ว่า ความสามารถในการแยกแยะข้อเท็จจริง ออกจากข้อคิดเห็น และประเมินผลจากสิ่งที่ได้อ่าน โดยใช้ความคิดพิจารณาอย่างรอบคอบและมีวิจารณญาณต่อเรื่องราวที่อ่าน

2. ความสำคัญของการอ่านเชิงวิเคราะห์

ชวาล แพร์ตคูล (2520 : 259) กล่าวว่า การวิเคราะห์เป็นสมรรถภาพของสมองที่สำคัญมากของมนุษย์ มีคุณค่าต่อชีวิตโดยตรง และเป็นที่ยอมรับของการศึกษาทุกระดับชั้น และกล่าวว่าบุคคลที่ไม่เคยถูกฝึกฝนความเห็นชนิดนี้ จะรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ เท่าที่ตาเห็นและตามที่ ตา หู จมูก ลิ้น สัมผัสเท่านั้น แล้วจะหยุดอยู่เพียงแค่นั้นด้วย นั่นคือจะเห็นแต่สีสัน ทรวดทรง และพื้นผิวภายนอกของเรื่องเพียงประการเดียวเท่านั้น ไม่มีทั้งปัญหาและไร้ความสามารถที่จะมองเรื่องนั้นได้ทะลุลงไปในเรื่องหาสาระ แก่นแท้ของจริงที่ซ่อนอยู่เบื้องใต้นั้นได้

กรมวิชาการ (2544 : 3) ได้กำหนดจุดเน้นของการเรียนการสอนในคู่มือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ว่าสิ่งที่ต้องคำนึงคือการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ ครูจำเป็นต้องเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนมาเป็นการสอนที่ฝึกให้ผู้เรียน มีนิสัยในการใช้ทักษะกระบวนการในการแสดงออกทุก ๆ ด้านการคิดเชิงวิเคราะห์วิจารณ์เป็นทักษะกระบวนการพื้นฐานที่สำคัญอย่างหนึ่งใน 9 ขั้นตอน ดังนี้

1. ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
2. เชิงวิเคราะห์วิจารณ์
3. สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย
4. ประเมินและเลือกทางเลือก
5. กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ
6. ปฏิบัติด้วยความชื่นชม
7. ประเมินผลระหว่างปฏิบัติ
8. ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
9. ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภูมิใจ

จากความสำคัญดังกล่าว จะเห็นว่าความสามารถในการวิเคราะห์เกี่ยวกับสิ่งที่อ่าน เป็นสิ่งจำเป็นต่อบุคคลทุกระดับ

3. หลักการสร้างคำถามประเมินการอ่านเชิงวิเคราะห์

ความสามารถในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ของมนุษย์แสดงออกได้หลายทาง โดยมีเครื่องมือหลายชนิดที่ใช้ในการวัด ตามแต่จุดประสงค์ของการวัดในการเรียนรู้ โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาต่างนิยมใช้แบบทดสอบชนิดต่าง ๆ วัดและประเมินผลความสามารถของผู้เรียนจะเน้นแบบทดสอบจึงมีความสำคัญในการเป็นเครื่องมือ คั่นคว้า พัฒนาความสามารถของผู้เรียน การอ่านเชิงวิเคราะห์ก็เช่นเดียวกัน การจะฝึกให้นักเรียนมีความสามารถในด้านนี้ได้ นั้นจะต้องฝึกให้รู้จักคิดและให้ตอบคำถามชนิดนี้ให้ได้เท่านั้น (ประพนธ์ เรืองณรงค์ และคนอื่น ๆ. 2545 : 27)

ชวาล แพร์ตกุล (2520 : 259 - 320) แบ่งชนิดของการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ชนิด ดังนี้

1. การวิเคราะห์ความสำคัญ คำถามชนิดนี้ ต้องการให้ค้นหาลักษณะที่เด่นชัดของเรื่อง แบ่งการวิเคราะห์ชนิดนี้ออกเป็น 3 ชนิด คือ

1.1 คำถามวิเคราะห์ชนิดนี้ เป็นความสามารถขั้นต้นในการวิเคราะห์ เป็นคำถามที่ให้นักเรียนแจกแจงบอกชนิด ลักษณะ ประเภท ของข้อความ เรื่องราว วัตถุประสงค์ของ เหตุการณ์ และการกระทำต่าง ๆ ตามกฎหมายและหลักการใหม่ที่กำหนดให้ ดังตัวอย่าง

คำถาม : การทดลองนี้มีลักษณะใด

คำตอบ : เชื้อได้ นำสงสัย ยังไม่รัดกุม กำกวม เป็นต้น

1.2 คำถามเชิงวิเคราะห์สิ่งสำคัญ เป็นคำถามที่ให้ค้นหาสิ่งที่มีความหมายนัยสำคัญของเรื่องราวในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ให้จับความสำคัญที่เป็นเนื้อหาสาระและแก่นสารของเรื่องราว ให้วิเคราะห์หาผลลัพธ์ ผลสรุป ความเด่นที่มีคุณค่า และความค้อยที่ไร้สาระหรือสิ่งที่มีอิทธิพลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อเรื่องนั้นในทางใดทางหนึ่ง เป็นต้น คำถามชนิดนี้เป็นที่ต้องการของการศึกษาทุกระดับ เพราะต้องการทราบผู้เรียนสามารถจับจุดสำคัญของเรื่องนั้น ๆ ได้หรือไม่หรือมีความสามารถที่จะค้นหาสิ่งเหล่านี้ได้ดีเพียงใด ดังตัวอย่าง

คำถาม : ข้อความนี้กล่าวว่สิ่งใดสำคัญที่สุด

คำตอบ : ความเพียร ความซื่อสัตย์ ความขยัน ความอดทน เป็นต้น

1.3 คำถามวิเคราะห์เลขนัย เป็นคำถามที่ฝึกให้เป็นคนมีไหวพริบรู้ทันคน และเหตุการณ์ ดังตัวอย่าง

คำถาม : เรื่องนี้แฝงคติใดไว้

คำตอบ : ความเสียสละ ความกรุณา ความรัก ความกตัญญู เป็นต้น

2. การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ การวิเคราะห์ชนิดนี้ เป็นการค้นหา ความเกี่ยวข้องระหว่างคุณลักษณะสำคัญใด ๆ ของเรื่องราวและสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้รู้ว่าอะไร เกี่ยวข้องกับสิ่งใด แบ่งออกเป็น 8 ลักษณะ ดังนี้

2.1 ความสัมพันธ์ตามกัน ได้แก่ สิ่งของ 2 สิ่งขึ้นไปที่เปลี่ยนแปลง และสามารถนำการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ มาตั้งเป็นกฎเกณฑ์ หรือกำหนดแนวโน้มแนวทางล่วงหน้าได้ เมื่อเขียนคำถามให้วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ตามกันของเรื่องใด ๆ มักใช้สำนวนว่า

คำกล่าวใดสอดคล้องกับเรื่องนี้

สิ่งใดจะเกิดตามมา เป็นต้น

2.2 ความสัมพันธ์กลับกัน ได้แก่ สิ่งที่เปลี่ยนแปลง จำนวนและขนาด ตรงกันข้าม เพื่อถามความสัมพันธ์แบบกลับกันมักจะเขียนถามว่า

สิ่งใดขัดแย้งกับเรื่องนี้

ข้อเท็จจริงใดไม่สมเหตุสมผล เป็นต้น

2.3 ไม่มีความสัมพันธ์กัน เป็นสิ่งที่ไม่มีความสัมพันธ์กันและกันเลย เมื่อถามแบบไม่มีความสัมพันธ์กันมักจะเขียนถามว่า

สิ่งใดไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้

สิ่งใดไม่สอดคล้องกับเรื่องนี้ เป็นต้น

2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อยกับส่วนย่อย เป็นการหาความเกี่ยวข้องระหว่างส่วนย่อย ๆ ด้วยกันเองในแง่มุมต่าง ๆ เช่น

โคลงบาทที่ 2 เกี่ยวข้องเช่นไรกับบาทแรก

ตอนนี้เกี่ยวข้องกับเช่นไรกับตอนที่ 2 เป็นต้น

2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อยกับเรื่องทั้งหมด เป็นการถาม ความสัมพันธ์ระหว่างตอนใดตอนหนึ่งของเรื่องนั้น กับเนื้อความทั้งหมด มักจะเขียนถามว่า

โคลงบาทที่ 3 เกี่ยวข้องกับโคลงทั้งบทอย่างไร เป็นต้น

2.6 ความสัมพันธ์ระหว่างหลาย ๆ ส่วนย่อยกับเรื่องทั้งหมด คำถามชนิดนี้ ต้องการให้ค้นหาว่า มีส่วนย่อยใดบ้างและสิ่งที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น เช่น

ฝนตกเกิดจากอิทธิพลของสามสิ่งใดประกอบกัน

การออกของพืชชนิดนี้ขึ้นอยู่กับอะไร เป็นต้น

2.7 ความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องกับเรื่อง เป็นคำถามที่ให้ค้นหา

ความเกี่ยวข้องระหว่างเรื่องราวทั้งหมด 2 เรื่อง หรือมากกว่า โดยจะถามให้พิจารณาในแง่ของความสอดคล้องขัดแย้งหรือไม่เกี่ยวข้องกันก็ได้ เช่น ใจความของเรื่องนี้คล้ายกับ (ขัดแย้งหรือตรงข้ามกัน) นิทานเรื่องใด เป็นต้น

2.8 ถามแบบกลับ เป็นคำถามที่ให้บอกตำแหน่งของความสัมพันธ์ทั้ง

7 ลักษณะข้างต้น ว่าอยู่ตรงส่วนไหนของเรื่องนั้น ๆ เช่น

ตอนใดที่กล่าวถึงสาเหตุของเรื่องนี้

ข้อความใดสนับสนุนผลสรุปนี้ เป็นต้น

4. การวิเคราะห์หาหลักการ

การวิเคราะห์หาหลักการ คือ การค้นหาโครงสร้างและระบบของวัตถุตั้งของเรื่องราวและการกระทำต่าง ๆ วิธีค้นหาหลักการของเรื่องราวและสิ่งสำเร็จรูปใด ๆ จะต้องเริ่มด้วยการแยกสิ่งสำเร็จรูปนั้นออกมาเป็นส่วนย่อย ๆ เสียก่อน เพื่อตรวจสอบว่าส่วนย่อยเหล่านั้นทำหน้าที่ และมีความสำคัญอะไรบ้าง จากนั้นก็พยายามค้นหาว่า แต่ละส่วนย่อยเหล่านั้นต่างเกี่ยวข้องพาดพิง อาศัยความสัมพันธ์กันอย่างไร เมื่อรู้แล้วก็สามารถสรุปใจความสำคัญของเรื่องนั้น ได้ว่าการที่ทุกส่วนเหล่านั้นสามารถทำงานร่วมกันหรือเกาะกลุ่มกันเป็นเรื่องเป็นระบบอยู่ได้ ก็เพราะมีกฎเกณฑ์หรืออาการใดเป็นตัวควบคุม ซึ่งก็คือคำถามวิเคราะห์หลักการนั่นเอง ฉะนั้นการค้นหาหลักการ จึงต้องอาศัยความสามารถทั้งการวิเคราะห์ ความสำคัญและความสัมพันธ์รูปแบบการวิเคราะห์หลักการ แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. คำถามวิเคราะห์โครงสร้าง แยกตามลักษณะของสิ่งสำเร็จรูปคือ

1.1 ถ้าเป็นวัตถุตั้งของ จะถามถึงลักษณะของวิธีรวมตัวของส่วนประกอบย่อย ๆ ที่เชื่อมโยงยึดเหนี่ยวเป็นอันเดียวกัน ไม่ใช่ถามถึงรูปพรรณสัณฐานหรือส่วนประกอบภายนอกสิ่งนั้น

1.2 ถ้าเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับพฤติกรรมต่าง ๆ จะถามถึงโครงสร้างของการจัดระบบงาน การลำดับขั้นตอนก่อนหลัง รูปแบบและวิธีผสมผสานย่อย ๆ เข้าด้วยกัน เช่น

คำถาม : สังคมไทยโบราณ (ครอบครัว) ยกย่องบุคคลประเภทใด

คำตอบ : ผู้อาวุโส เป็นต้น

2. คำถามวิเคราะห์หลักการ หลักการ คือ ความจริง แม่บทที่บรรดาเรื่องราวและการกระทำต่าง ๆ ยึดถือเป็นพื้นฐานและเป็นแนวทางในการปฏิบัติโดยปกติข้อความและการกระทำใด ๆ มักจะไม่กล่าวถึงหลักการของเรื่องราวนั้นกันตรง ๆ เลยแต่ก็อาจจับแนวนั้นได้โดยสังเกตที่ถ้อยคำสำนวนและภาษาที่ใช้ คอยจับหางเสียงของเรื่อง ดูตัวอย่างหรือสูตร และกฎที่เรื่องนั้นนำมาอ้างอิงและกล่าวบ่อย ๆ ก็พอจะจับหลักการได้ แจ่มุมที่ควรถามเกี่ยวกับการวิเคราะห์หลักการ ได้แก่ ถามถึงคติ ทศนะ วิธีและหลักการ แจ่มุมที่ควรถามเกี่ยวกับการวิเคราะห์หลักการวิธีและหลักการที่ใช้ในการดำเนินงาน ถามให้วิเคราะห์ผลสรุปวัตถุประสงค์ เหตุผลและความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งเหล่านั้น ดังตัวอย่าง

คำถาม : การกระทำนี้ แสดงว่าผู้เขียนยึดถือคติใด

คำตอบ : ถือเงินเป็นพระเจ้า ถือความรักเป็นใหญ่ เป็นต้น

5 หลักการอ่านเพื่อการวิเคราะห์

ประพนธ์ เรื่องณรงค์ และคนอื่น ๆ (2545 : 50 - 51) ได้กล่าวถึง การอ่านเชิงวิเคราะห์ ว่าเป็นการอ่านที่ฝึกให้นักเรียนรู้จักอ่านหนังสืออย่างมีวิจารณญาณ รู้จักแยกแยะความเหมาะสมขององค์ประกอบในการเขียนทั้งเนื้อหาและรูปแบบ เข้าใจจุดประสงค์และทัศนคติของผู้เขียนรวมทั้งวินิจฉัยได้ว่าเรื่องนั้นควรอ่านหรือไม่ควรอ่านอย่างไร การฝึกทักษะการอ่านอย่างวิเคราะห์ทำให้นักเรียนอ่านหนังสือเป็นและอ่านอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหลักการอ่านเพื่อวิเคราะห์มีหลักปฏิบัติ ดังนี้

1. แยกแยะส่วนที่เป็นสาระสำคัญและส่วนขยายความ การเขียนหนังสือผู้เขียนจะเขียนใน 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นสาระสำคัญ และส่วนขยายความ ซึ่งอาจจะเป็นการอธิบายหรือยกตัวอย่างประกอบ การอ่านอย่างวิเคราะห์นั้นผู้อ่านจะต้องค้นหาส่วนที่เป็นสาระสำคัญที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ เพื่อจะได้เข้าใจจุดประสงค์ที่แท้จริงของผู้เขียน

2. แยกแยะส่วนที่เป็นข้อเท็จจริงออกจากข้อคิดเห็น ในงานเขียนต่าง ๆ นอกจากผู้เขียนจะนำเสนอข้อมูลส่วนที่เป็นข้อเท็จจริงแล้ว บางครั้งผู้เขียนอาจสอดแทรกข้อคิดเห็นเพื่อแสดงมุมมองและทัศนคติส่วนตัวอันจะทำให้งานเขียนน่าสนใจและน่าอ่านยิ่งขึ้น แต่ในข้อคิดเห็นนั้น ๆ อาจแฝงไว้ด้วยค่านิยมส่วนตัว ความเชื่อ หรือคติต่าง ๆ ของผู้เขียน ซึ่งผู้อ่านจะต้องพิจารณาว่าความคิดเห็นของผู้เขียนตั้งอยู่บนเหตุผลที่ถูกต้องหรือไม่ ควรเห็นด้วยกับผู้เขียนหรือไม่ การอ่านประเภทนี้จึงต้องอาศัยประสบการณ์การอ่านอย่างมาก

การอ่านเชิงวิเคราะห์เป็นการอ่านที่ฝึกให้ผู้อ่านรู้จักใช้ความคิด สติปัญญา และความรอบรู้ต่อสิ่งที่ได้อ่าน การฝึกแสดงความคิดเห็นจะช่วยให้ผู้อ่านมีความรู้กว้างขวาง

และเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถในการใช้ทักษะทางปัญญา เพื่อแสดงออกมาเป็นความคิดเห็นของตนเอง การถ่ายทอดความคิดเห็นของตนเองออกมาได้จำเป็นจะต้องแสวงหาความรู้ต่าง ๆ นำมาเปรียบเทียบและวิเคราะห์เพื่อถ่ายทอดออกมาเป็นความคิดเห็น

5.1 องค์ประกอบของการวิเคราะห์

5.1.1 รูปแบบ

5.1.2 กลวิธีในการประพันธ์

5.1.3 เนื้อหาหรือเนื้อเรื่อง

5.1.4 จำนวนภาษา

5.2 กระบวนการวิเคราะห์

5.2.1 ดูรูปแบบของงานประพันธ์ว่าใช้รูปแบบใด อาจเป็นนิทาน บทละคร นวนิยาย เรื่องสั้น บทร้อยกรอง หรือบทความจากหนังสือพิมพ์

5.2.2 แยกเนื้อเรื่องออกเป็นส่วน ๆ ให้เห็นว่าใครทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เมื่อไร

5.2.3 แยกพิจารณาแต่ละส่วนให้ละเอียดลงไปว่าประกอบกันอย่างไร หรือประกอบด้วยอะไรบ้าง

5.2.4 พิจารณาให้เห็นว่าผู้เขียนใช้กลวิธีเสนอเรื่องอย่างไร

5.3 จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน การอ่านเชิงวิเคราะห์

5.3.1 เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในการอ่านเชิงวิเคราะห์ สามารถคิดวิเคราะห์ได้อย่างเหมาะสม และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

5.3.2 เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การอ่านเชิงวิเคราะห์ให้ผู้เรียนรู้จักเลือกอ่านอย่างถูกวิธี อ่านอย่างมีปัญญาที่เน้นกระบวนการคิด และฝึกปฏิบัติจริง

5.3.3 เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จากการอ่านและการคิดเชิงวิเคราะห์ นำไปเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ

5.4 ความสำคัญของการอ่านเชิงวิเคราะห์

การอ่านเชิงวิเคราะห์ เป็นการอ่านที่ฝึกให้ผู้อ่านรู้จักใช้ความคิด สติปัญญา และความรอบรู้ต่อสิ่งที่ได้อ่าน การฝึกแสดงความคิดเห็นจะช่วยให้ผู้อ่านรู้จักคิดเป็นมีความรู้กว้างขวาง และเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถในการใช้ทักษะทางปัญญา เพื่อแสดงออกมาเป็นความคิดเห็นของตนเอง การถ่ายทอดความคิดเห็นของตนเองออกมาได้จำเป็นจะต้องแสวงหาความรู้ต่าง ๆ นำมาเปรียบเทียบและนำไปพัฒนาความสามารถของตนเอง

เพื่อประสบความสำเร็จในการทำงาน และชีวิตครอบครัว

6. องค์ประกอบในการอ่านเชิงวิเคราะห์ประเภทบันเทิงคดี

การอ่านเชิงวิเคราะห์ ควรพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

6.1 รูปแบบต้องพิจารณารูปแบบหรือลักษณะเฉพาะ ตลอดจนธรรมเนียมในการแต่งงานเขียนแต่ละประเภทว่ามีรูปแบบอย่างไร เช่น นิทาน เรื่องสั้น นวนิยาย สารคดี บทร้อยกรอง วรรณคดี เพราะวรรณกรรมแต่ละประเภทย่อมมีกลวิธีในการนำเสนอเรื่อง และแบบแผนของการประพันธ์ต่างกันไป จึงควรอ่านและพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ คือ

6.1.1 การวางเค้าโครงเรื่องผู้อ่านต้องสำรวจรายละเอียดเกี่ยวกับระยะเวลาของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่องสถานที่ และปฏิกริยาระหว่างตัวละครที่เป็นตัวเอกของเรื่อง โดยตลอด เช่น ช่วยการเติบโตและเปลี่ยนแปลงของชีวิตตัวละครตัวหนึ่ง เปลี่ยนผ่านไปสู่เหตุการณ์ที่เป็นผลสรุปหรือทางออกในตอนสุดท้ายของเรื่องอย่างไร การลำดับเหตุการณ์ของเรื่องเป็นอย่างไร พัฒนาการของตัวละครแต่ละตัวที่คลี่คลายออกมาในแต่ละช่วงของเหตุการณ์จนมีผลผลักดันให้เกิดการดำเนินเรื่องต่อไปเป็นอย่างไรจึงต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างของวรรณกรรมที่อ่านด้วย

6.1.2 การพิจารณาเค้าโครงเรื่องนี้สามารถเริ่มสำรวจจากความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครที่สำคัญของเรื่องที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และมีความเป็นเหตุเป็นผลต่อเนื่องกันไปกับเหตุการณ์อื่น ๆ ที่จัดเป็นเค้าโครงใหญ่ของเรื่อง แล้วจึงสำรวจเค้าโครงเรื่องย่อย ๆ ในบางบทบางตอน เช่น พิจารณาประเด็นความขัดแย้งระหว่างตัวละครที่หักมุมออกจากเค้าโครงใหญ่ อาจจะเป็นความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสภาพแวดล้อม หรือตัวละครขัดแย้งกับความรู้สึกรู้ใจของตัวเองจนเบี่ยงเบนพฤติกรรมไปจากตอนแรกเริ่มของเรื่อง เป็นต้น

6.2 แนวเรื่องและการดำเนินเรื่อง ผู้อ่านต้องพิจารณารายละเอียดที่เป็นสาระสำคัญของเรื่อง 2 ประการ ได้แก่

6.2.1 เป้าหมายหลักของตัวละครที่สำคัญของเรื่อง

6.2.2 วัตถุประสงค์สำคัญของผู้เขียน

สาระทั้ง 2 ประการจะประกอบเป็นเรื่องราวขึ้นตามเนื้อเรื่อง มีความเป็นเหตุและผลสัมพันธ์กันไปในแต่ละฉากตอน อาจปรากฏออกมาในเชิงชิงรักหักสวาท การอาฆาตแค้น ความรักความอาทร การดูถูกเหยียดหยาม ความขัดแย้งระหว่างฐานะทางสังคม การต่อสู้

ระหว่างอำนาจฝ่ายสูงกับฝ่ายต่ำที่ขัดแย้งอยู่ในใจตัวละคร หรือระหว่างตัวละคร เป็นต้น ประเด็นที่เป็นแนวเรื่องนี้จะเริ่มต้นและดำเนินไปจนถึงจุดจบได้น่าสนใจเพียงใด ขึ้นอยู่กับกลวิธีการดำเนินเรื่องของผู้เขียนเป็นสำคัญ อาจใช้วิธีการเขียนแบบเล่าเรื่องไปตามลำดับเหตุการณ์หรือใช้กลวิธีย้อนเหตุการณ์จากอดีตขึ้นมา แล้วคลี่คลายเรื่องต่อไปจนบรรลุเป้าหมายของตัวละครก็ได้ เพื่อให้ผู้อ่านสนใจติดตามมากยิ่งขึ้น

6.3 ความสัมพันธ์ของฉากเหตุการณ์ และเวลา

วรรณกรรมทุกเรื่องต้องมีการเสนอฉากไว้เป็นฐานรองรับเหตุการณ์ให้น่าสนใจยิ่งขึ้น ผู้เขียนอาจจะบรรยายลักษณะของฉากไว้อย่างเด่นชัดหรืออาจจะกล่าวไว้เป็นนัยเท่านั้นก็ได้ ฉากจึงหมายถึงสถานที่และเวลาที่เรื่องนั้น ๆ เกิดขึ้นวรรณกรรมที่ดีจึงต้องมีบรรยากาศของฉากสัมพันธ์กับเหตุการณ์ที่สำคัญของเรื่องอย่างสมจริง

ผู้อ่านจึงต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับบรรยากาศหรือฉากของเรื่องเสียก่อนเพื่อจะได้วินิจฉัยอารมณ์ความรู้สึกที่ปรากฏออกมาเป็นภาษา และการกระทำของตัวละคร ให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องที่ดำเนินไปสู่เป้าหมายตามที่ผู้เขียนต้องการ ฉากจึงมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนโครงเรื่องย่อย ๆ เพื่อให้เหตุการณ์ตื่นเต้นและซับซ้อนขึ้น แต่ต้องมีผลสัมพันธ์กันในตอนสุดท้ายของเรื่องที่คลี่คลายออกมาสู่จุดจบ นอกจากนี้ผู้อ่านยังจะต้องพิจารณาความถูกต้องสมจริงและความเป็นเหตุผลของฉากกับเหตุการณ์ในเรื่องด้วย เช่น บรรยากาศของการฆาตกรรมควรทำอย่างไร บรรยากาศความรักควรจะต้องอารมณ์ผู้อ่านอย่างไร เป็นต้น ผู้อ่านอาจจะอ่านข้อความบรรยายฉากบางวรรคตอนและตีความหมายให้ได้ว่าเสนออารมณ์ออกมาในด้านใด หรือตัวละครที่อยู่ในฉากนั้นแสดงพฤติกรรมออกมาด้วยความรู้สึกอย่างไร มีอะไรเป็นตัวกระตุ้นให้ตัวละครแสดงความรู้สึกเช่นนี้ออกมาเป็นต้น การใช้คำถามเช่นนี้ ผู้อ่านต้องพิจารณาข้อความที่บรรยายฉากเพื่อนำเข้าสู่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นแนวทาง

6.4 จุดมุ่งหมายและผลที่คาดหวัง

ผู้อ่านต้องพิจารณาจากสาระสำคัญของเรื่อง เพื่อแสวงหาแนวคิด ทรรศนะ หรือเจตนารมณ์ของผู้แต่งที่ต้องการสื่อสารมายังผู้อ่าน ทั้งโดยนัยตรงและนัยแฝง เช่น ปรากฏออกมาในพฤติกรรมคำพูดหรือการกระทำของตัวละครบางตัว หรือปรากฏที่ฉากแวดล้อม โดยใช้ถ้อยคำบางวรรคตอนสื่อความหมายออกมา ผู้อ่านจึงต้องตั้งคำถามกำกับไว้ทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนฉากเปลี่ยนตอนของเรื่อง หรือเมื่อการกระทำของตัวละครจบสิ้นลง เพื่อจะได้ประเมินความคิดที่ได้รับเป็นระยะ ๆ และนำข้อสรุปที่สำคัญมาเชื่อมโยงกันเป็นขั้นตอน

ของเรื่อง โดยผู้อ่านอาจวิเคราะห์ตีความหมายที่ซ่อนอยู่ในชื่อเรื่องเสียก่อน แล้วอ่านบทนำ และบทสรุปของเรื่องเพื่อแสวงหาคำตอบที่กระจ่างชัดจากเนื้อเรื่องต่อไป

6.5 การเข้าใจคุณลักษณะของตัวละคร

ผู้อ่านต้องอ่านและพิจารณาการกระทำของตัวละครที่สำคัญของเรื่อง ซึ่งจะสัมพันธ์กับการเข้าใจแนวเรื่องอย่างใกล้ชิด เพราะตัวละครทุกตัวเสมือนหนึ่งบุคคลที่มีชีวิต และจิตสำนึกไม่ต่างไปจากปुरुชนทั้งหลาย กล่าวคือ มีความรักริษยา มีคุณธรรมความเมตตา ปราณี มีความชั่วร้ายซิงคิซิงเด่น ฯลฯ ซึ่งจิตสำนึกเหล่านี้เปรียบเสมือนพลังที่อยู่ภายในตัวละคร แต่ละตัวจะมีผลผลักดันให้เกิดการกระทำที่เป็นพฤติกรรม ความคิด ความรู้สึก และการแสดงออก เพื่อตอบโต้ต่อตัวละครอื่น ๆ พฤติกรรมของตัวละครทุกตัวตามนัยนี้ จึงมีการวางแผนให้บรรลุเป้าหมายตามที่ตนต้องการวางแผนและการดำเนินไปตามแผนของตนเองที่กลายเป็นเหตุการณ์ของเรื่องหรือแนวเรื่อง ซึ่งจะต้องมีบรรยากาศสอดคล้องกับอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด และระดับการกระทำของตัวละครแต่ละตัว ที่มีปฏิริยาตอบโต้ระหว่างตัวละครด้วยกัน หรืออาจเป็นปฏิริยาตอบโต้ที่เกิดขึ้นระหว่างความคิดภายในกับการกระทำภายนอกของตัวละครตัวใดตัวหนึ่ง ซึ่งจะเริ่มจากจุดที่เป็นเหตุการณ์เริ่มต้นแล้วดำเนินต่อไป จนถึงจุดจบอย่างสมเหตุสมผล ผู้เขียนจึงมักจะสร้างตัวละครให้มีรูปร่างหน้าตา อายุ เพศ อุปนิสัยใจคอ บทบาท และชะตาชีวิตผิดแผกกันไป เพื่อสร้างจุดขัดแย้งที่เป็นปมเด่นของเรื่องหรือเป็นปมปัญหาที่ทำให้แนวเรื่องน่าสนใจยิ่งขึ้น

สาระ สาระเนื้อหาที่เป็นประโยชน์จากการอ่าน นอกเหนือไปจากความบันเทิงใจซึ่งอาจเสนอไว้โดยตรงหรือโดยอ้อมได้อย่างไร

สำนวน สำนวนภาษาที่ใช้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับรูปแบบของงานเขียนนั้นหรือไม่ รู้จักเลือกใช้ถ้อยคำที่ก่อให้เกิดความงามทางภาษา ทั้งในด้านรูปคำ ความลึกซึ้งของถ้อยคำลีลา หรือนำเสียงของคำตลอดจนใช้ถ้อยคำที่มีความหมายกระชับและชัดเจน

ข้อควรคำนึงในการแสดงความคิดเห็น

1. มีความรู้ มีประสบการณ์ในสิ่งนั้น ๆ อย่างพอดี ยิ่งมีความรู้มากยิ่งแสดงความคิดเห็นได้หลายแง่หลายมุม มีวิจารณ์ญาณ
2. แสดงความคิดเห็นได้อย่างมีเหตุผล โดยนำเสนอทั้งข้อดีและข้อเสียอันเป็นประโยชน์ส่วนรวม
3. ใช้ภาษาง่ายกะทัดรัด
4. ไม่มีอคติ ไม่ควรแสดงความคิดเห็นเพราะความชอบหรือไม่ชอบ

5. แสดงความคิดเห็นได้อย่างมีเหตุผล โดยไม่ใช้อารมณ์ส่วนตัว
มาประกอบการแสดงความคิดเห็น

6.6 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านเชิงวิเคราะห์

หลักการของการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้คือ นักเรียนต้องได้เรียนด้วยการเสาะแสวงหา ใฝ่รู้วิเคราะห์วิจารณ์ คิดค้น สร้างความรู้ หากกระบวนการแก้ปัญหาที่เรียกว่า Child Center ครูต้องจัดโอกาสให้มีการตรวจสอบแนะนำ เสริมสร้างกระบวนการคิด เพื่อให้นักเรียนเสาะแสวงหาด้วยตนเอง กระบวนการเรียนรู้จึงต้องหลากหลาย ครูแต่ละคนมีเทคนิคกระบวนการของตนเอง กระบวนการเรียนรู้ต้องไม่ติดว่าต้องอยู่แต่ในห้องเรียน ต้องหาแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งความรู้ ซึ่งครูต้องทำงานหนักกว่าเดิม มิใช่เพียงบอก สอนให้ทำตามครู แต่เทคนิคเดิมไม่ใช่ไม่ดั่งเดิบบางเรื่อง บางเวลา บางสถานการณ์

Child Center นักเรียนและครูต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ ร่วมเรียน ร่วมทำ ร่วมคิดเรียนรู้ร่วมกัน ครูต้องให้โอกาส คิดค้น วิเคราะห์ แสวงหาข้อมูลหลากหลายทั้งในและนอกห้องเรียน การเรียนรู้นอกห้องจะทำให้ได้ข้อมูลกว้างขวางยิ่งขึ้น เมื่อออกไปต้องเผชิญปัญหาต่าง ๆ ต้องสร้างพื้นฐานให้นักเรียนเกิดความมั่นคงแข็งแรง

ห้องสมุด ตำรา สถานที่ บุคคลในท้องถิ่น ฯลฯ เป็นแหล่งการเรียนรู้สำคัญ ต้องช่วยกันคิดหามา ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อครู นักเรียน โรงเรียน นอกจากนี้โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่จะช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ทำให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนมีสีสันเกิดความสนุก ตื่นเต้นน่าสนใจ ไม่เบื่อ บางครั้งครูต้องเรียนรู้ไปพร้อมกับนักเรียน ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนท่องโลก หน้าที่ครูต้องสอนเด็กให้แสวงหาสาระ ข้อมูล วิธีเหล่านี้บางทีครูเราไม่ทันหัด ไม่คุ้นเคยให้นักเรียนแสวงหาความรู้วิธีการวิเคราะห์การทำงานอย่างเป็นระบบ

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้จึงมุ่งเน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด หรือยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ดังนี้

1. คิดด้วยตนเอง เพื่อนำไปสู่การสร้างความรู้ของผู้เรียน โดยเฉพาะการฝึกจินตนาการเป็นการเชื่อมโยงความรู้เดิม และความรู้ใหม่ เกิดเป็นองค์ความรู้
2. ปฏิบัติจริง เรียนรู้จากสภาพจริง ประสบการณ์จริง ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมฝึกหัดสร้างความเป็นชุมชน พัฒนาทักษะการจัดการ การสื่อสาร การคิด

การแก้ปัญหา และการตัดสินใจทางสังคมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลความสามารถเผชิญกับปัญหา ฯลฯ

3. มีส่วนร่วม ก่อให้เกิดการคิดกระทำอย่างมีอิสระ สร้างสรรค์ พัฒนาความอยากรู้อยากเห็นงานของตนเอง ฟังพอใจเป็นการตั้งใจที่ดี ทำให้ได้ความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น

4. ทำงานเป็นทีม ช่วยให้เรียนรู้ ความรู้ ความสามารถ ความสนใจ และทักษะของแต่ละคนเกิดพลังการทำงานเป็นกลุ่ม พัฒนาความสามารถทางอารมณ์ ความเป็นประชาธิปไตยเกิดทักษะการทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข

5. แสดงออกหาความรู้อย่างอิสระ เป็นการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากธรรมชาติ ความดีเพื่อสร้างความรู้

6. ฝึกสมาธิ เพื่อควบคุมจิตใจให้สงบ มั่นคง จดจ่อกับสิ่งที่เรียน สามารถควบคุมได้ตลอดอย่างเหมาะสม ช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายของชีวิต ควรฝึกสมาธิในทุกกลุ่มวิชามิใช่เฉพาะเรื่องศาสนา ศีลธรรม

สรุปได้ว่า การอ่านเชิงวิเคราะห์ เป็นการอ่านที่ครูและนักเรียนต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ร่วมกันทำ ร่วมกันคิด ต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดด้วยตนเอง ได้ปฏิบัติจริงและมีส่วนร่วมและทำงานโดยมีอิสระ

นิทานและนิทานพื้นบ้าน

กรมวิชาการ (2551 : 39) ได้กล่าวไว้ว่า ภูมิปัญญาทางภาษาเป็นความรู้ทางภาษาวรรณกรรมท้องถิ่น บทเพลง สุภาษิต คำพังเพยในแต่ละท้องถิ่นที่ได้ใช้ภาษาในการสร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในกิจกรรมทางสังคมที่ต่างกัน โดยนำภูมิปัญญาทางภาษาในการสั่งสอนอบรมพิธีการต่าง ๆ การบันเทิงหรือการละเล่นมีการแต่งเป็นคำประพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนิทาน นิทานปรัมปรา ตำนาน บทเพลง บทร้องเล่น บทเห่กล่อม บทสวดต่าง ๆ บททำขวัญ เพื่อประโยชน์ทางสังคมและเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมประจำถิ่น

นิทานพื้นบ้าน หมายถึง เรื่องเล่า เรื่องนิยายที่ชาวบ้านเล่าถ่ายทอดกันด้วยมุขปาฐะเป็นภาษาร้อยแก้วหรือถ้อยคำสำนวนของชาวบ้านแต่ละท้องถิ่น เล่าสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน จนไม่ทราบว่าเป็นคนคิดค้นขึ้น มักจะขึ้นต้นว่านานมาแล้ว หรือกาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว เป็นการเริ่มเรื่องลักษณะของนิทานพื้นบ้าน ซึ่งมีลักษณะดังนี้

1. เป็นเรื่องเล่าที่เล่าด้วยถ้อยคำธรรมดาเป็นภาษาร้อยแก้วง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน
2. เป็นการเล่าด้วยปากสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน แต่ต่อมาในระยะหลังเมื่อการเขียนเจริญขึ้น ก็อาจเขียนตามเค้าเดิมที่เล่าด้วยปากเล่า
3. เนื้อเรื่องเป็นเรื่องที่แสดงความคิดความเชื่อของชาวบ้าน บางครั้งเป็นเรื่องจริงที่เป็นคติกือนุโลมเป็นนิทาน เช่น เรื่องมะกะโท ชาวบ้านบางระจัน เป็นต้น
4. ไม่ปรากฏว่าผู้เล่าดั้งเดิมเป็นใคร

1. ความหมายของนิทาน

มีผู้รู้อธิบายความหมายของนิทานไว้คล้าย ๆ กัน ดังนี้

กิ่งแก้ว อรรถากร (2513 : 8) ให้ความหมายไว้ว่า นิทาน หมายถึงเรื่องเล่าทั่วไป มิได้ตั้งใจแสดงประวัติความเป็นมาของอะไร จุดใหญ่เล่าเพื่อความสนุกสนาน บางครั้งมีคติสอดแทรกเพื่อสอนใจไปด้วย นิทานไม่ใช่เรื่องเฉพาะสำหรับเด็ก มีอยู่เป็นจำนวนมากทีเดียวที่เล่าเฉพาะในหมู่ผู้ใหญ่เพราะเรื่องเหมาะสำหรับผู้ใหญ่เล่าเท่านั้น

ราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 441) ได้อธิบายความหมายว่า นิทาน แปลว่า เรื่องเล่ากันมาเรื่องเดิม

นิทานจากสารานุกรมฉบับ ภาษาอีสาน - ไทย - อังกฤษ ของปรีชา พิณทอง (2532 : 445) ให้ความหมายไว้ว่า นิทาน คือเรื่องที่เล่ากันมา เช่น นิทานชาดก เล่าเรื่องพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติต่าง ๆ

สุมาลย์ พงษ์ไพบูลย์ (2542 : 7) กล่าวว่า นิทานเป็นคำศัพท์ภาษาบาลี หมายถึง คำเล่าเรื่องไม่ว่าเป็นเรื่องประเภทใด แต่อยู่ที่ลักษณะการเล่าที่เป็นกันเอง แม้จะเป็นข้อเขียนก็มีลักษณะคล้ายกับการเล่าที่เป็นวาจา โดยใช้ภาษาพูดหรือภาษาปากในการเล่า

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน. 2546 : 588) อธิบายความหมายไว้ว่า “นิทานคือ เรื่องที่เล่ากันมา เช่น นิทานชาดก และนิทานอีสป เป็นต้น”

ความหมายของคำว่านิทานแบ่งออกไปอย่างกว้างขวาง อาจหมายถึงเรื่องสั้น เช่น นิทาน น.ม.ส. นิทานทองอิน ประมวลนิทาน ร.6 ฯลฯ หรืออาจหมายถึงเกร็ดความรู้ เช่น นิทานโบราณคดีของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ นิทานชาวไร่ของ นอ.สวัสต์ จันทน์ ร.น.

กล่าวโดยสรุป นิทานคือ เรื่องเล่าที่มนุษย์ผู้กระเรื่องขึ้นด้วยภูมิปัญญา โดยส่วนใหญ่จะถ่ายทอดด้วยวิธีมุขปาฐะ เพื่อความสนุกสนาน บางครั้งมีคติสอนใจสอดแทรกด้วย

ส่วนใหญ่ถ่ายทอดกันด้วยปาก เนื้อเรื่องมีหลากหลายและใช้เล่าเพื่อจุดประสงค์ต่าง ๆ กัน ตามโอกาสและสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น คำที่ใช้เรียกนิทานมีต่าง ๆ กันไป เช่น นิทานชาวบ้าน นิทานพื้นบ้าน นิทานพื้นเมือง วรรณกรรมมุขปาฐะ เป็นต้น ในที่นี่จะใช้ว่า นิทานพื้นบ้าน

2. ความสำคัญของนิทานพื้นบ้าน

นิทานพื้นบ้านมีบทบาทสำคัญต่อการถ่ายทอดการเรียนรู้ เสริมสร้างบุคลิกภาพ มีพลังโน้มน้าวความคิด ทักษะคิด และพฤติกรรมของแต่ละบุคคล รวมทั้งมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์และสังคมในหลายด้าน กล่าวโดยสรุปได้ ดังนี้ (ประยูร ทรงศิลป์, 2542 : 6)

1. นิทานพื้นบ้านเป็นเครื่องช่วยให้มนุษย์เข้าใจสภาพของมนุษย์โดยทั่วไปได้ดียิ่งขึ้น เพราะในนิทานพื้นบ้านเป็นที่ประมวลแห่งความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความนิยม ความกลัว ความบันเทิงใจ ระเบียบแบบแผน และอื่น ๆ
2. นิทานพื้นบ้านเป็นเสมือนกรอบล้อมชีวิตให้อยู่ในขอบเขตที่มนุษย์ในสังคมนั้น ๆ นิยมว่าดีหรือถูกต้อง แม้กฎหมายบ้านเมืองก็ยังไม่สามารถบังคับจิตใจของมนุษย์ได้ เพราะมนุษย์ได้ฟัง ได้ซึมซับสังสรรค์อบรมนั้น ๆ ไว้ในวิถีชีวิตตั้งแต่เด็ก
3. นิทานพื้นบ้านทำให้มนุษย์รู้จักสภาพชีวิตท้องถิ่น โดยพิจารณาตามหลักที่ว่า คติชาวบ้านเป็นพื้นฐานชีวิตของคนชาติหนึ่ง ๆ หรือชนกลุ่มนั้น ๆ
4. นิทานพื้นบ้านเป็นมรดกของชาติในฐานะเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์แต่ละชาติแต่ละภาษา มีการจดจำและถือปฏิบัติกันต่อ ๆ มา
5. นิทานพื้นบ้านเป็นทั้งศิลป์และศาสตร์ เป็นต้นเค้าแห่งศาสตร์ต่าง ๆ และช่วยให้การศึกษาในสาขาวิชาอื่นกว้างขวางยิ่งขึ้น
6. นิทานพื้นบ้านทำให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน ช่วยให้เห็นแลเห็นสภาพของตนว่าคล้ายคลึงกับคนอื่น ๆ ความคิดเช่นนี้ก่อให้เกิดความเป็นกลุ่มไม่เกิดการแบ่งแยก นิทานพื้นบ้านเป็นเครื่องบันเทิงใจยามว่างของมนุษย์

3. ประเภทของนิทาน

สุกัญญา ภัทรราชย์ (2538 : 15) ได้แบ่งนิทานออกเป็นหมวดใหญ่ ๆ ได้ 3 หมวด คือ

1. นิทานสัตว์
2. นิทานทั่วไป
3. นิทานมุขตลก

สุมาลย์ พงษ์ไพบูลย์ (2542 : 7) ได้แบ่งนิทานชาวบ้านออกตามสมัยปัจจุบัน 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. นิทานทั่ว ๆ ไป นิทานประเภทนี้มุ่งให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน เป็นต้นว่านิทานปรัมปรา นิทานชีวิต นิทานที่มีโครงเรื่องง่าย ๆ เช่น นิทานเรื่องสัตว์ นิทานตลก

2. ตำนาน

3. เรื่องราวที่ได้จากประสบการณ์จริง

สารานุกรม ได้แบ่งประเภทนิทานไทยตามสมัยนิยม ดังนี้

1. นิทานก่อนประวัติศาสตร์ เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นก่อนสมัยสุโขทัย เป็นราชธานี เช่น นิทานเรื่องขอมคำคืน

2. นิทานนิบาตชาดก มีประมาณ 500 เรื่อง เช่น นิทานทศชาติ

3. นิทานประเภทคำสอน ได้แก่ นิทานเก่าแก่ของอินเดีย เช่น นิทานต่าง ๆ ในหิโตปเทศ

4. นิทานชาดกนอกนิบาต ได้แก่ ปัญญาชาดก เช่น เรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ สัจจ์ทอง พระสุทธมนโนราห์

5. นิทานพื้นเมือง ได้แก่ เรื่องที่เกี่ยวกับตำนานสถานที่ตามเมืองต่าง ๆ เช่น เรื่องตาม่องล่าย ตำนานวัดพระเจ้านางเจิง (พญูเชิง)

6. นิทานประเภทจักร ๆ วงศ์ ๆ ได้แก่ นิทานที่ผู้แต่งสร้างโครงเรื่องขึ้นเอง นิทานพวกนี้พระเอกนางเอกของเรื่องเป็นโอรส ธิดาของกษัตริย์ในเรื่องมีหึงหวง อิจฉาริษยา ใส่ร้ายป้ายสี เรื่องจบลงด้วยดีเสมอ คือ ธรรมชนะอธรรม

7. นิทานสุภาษิต นิทานพวกนี้ แทรกอยู่กับวรรณกรรมคำสอน เช่น โคลงโลกนิติ สุกษชาดก นิทานนกแขกเต้ากับโจร

8. นิทานขอพระเกียรติ เป็นนิทานที่ใช้แต่งร่วมกับพฤติกรรมของพระเจ้าแผ่นดินที่กวีต้องการจะยกย่อง เช่น นิทานเวตาล

3.1 ที่มาของวรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน

วรรณกรรมพื้นบ้านอีสานส่วนใหญ่เกิดจากวัด มีภิกษุหรือผู้ผ่านการบวชเรียนมาแล้วเป็นผู้ประพันธ์ขึ้น ดังนั้นเนื้อเรื่องในนิทานต่าง ๆ จึงเกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางศาสนา เป็นส่วนมาก พบว่า นิทานมีที่มา 2 ทาง ดังนี้

1. มาจากชาดก คือ นิทานที่เป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้า ส่วนมากมาจากปัญญาสชาดก โดยต้นเรื่องจะบอกว่าเป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้าสวดยพระชาติเป็นตอนสุดท้ายจะกล่าวถึงตัวละครต่าง ๆ ในเรื่องจะกลับชาติมาเกิดใหม่ เช่น เป็นพระพุทธองค์ พระนางยโสธราพิมพาหรือเป็นพุทธบิดา เป็นต้นว่า นิทานเรื่องท้าวประจิด / นางอรพิมพ์ เลี้ยวสวาด นกกระจอก พระยาคันคาก

2. มาจากเรื่องราวในท้องถิ่น หมายถึง เรื่องราวที่เล่าขานกันในท้องถิ่นทั่วไป อาจเกี่ยวกับบุคคล สถานที่ สถาปัตยกรรม เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ บางครั้งเป็นเรื่องราวเพื่อตอบคำถามปรากฏการณ์ทางธรรม ส่วนมากมุ่งให้ความบันเทิงแต่แฝงคติสอนใจ เช่น กำพร้าผีน้อย ลิ่นทอง ปลาแครงปลาสมอ นางผมหอม

3.2 ลักษณะนิทานพื้นบ้านอีสาน

นิทานพื้นบ้านอีสานโดยทั่วไปมีลักษณะ ดังนี้

1. รูปแบบ โดยทั่วไปเป็นนิทานประเภทจักร ๆ วงศ์ ๆ หมายถึง นิทานที่มีโครงเรื่อง พระเอกพบนางเอกแล้วพลัดพรากจากกัน พระเอกผจญภัยตามนางเอกคืน พระเอกมีของวิเศษมีอิทธิปาฏิหาริย์

2. ที่มาของเรื่องได้รับอิทธิพล 2 ทาง สุกัญญา กัทรราชย์ (2538 : 62) กล่าวไว้ดังนี้ คือ

2.1 จากนิทานชาดก หมายถึง นิทานที่นำมาจากนิทานชาดกและนิทานที่อ้างว่าตัวเองเป็นพระโพธิสัตว์ เช่น เรื่องท้าวกำกาคำ สังข์ศิลป์ชัย

2.2 นิทานที่มาจากนิทานท้องถิ่น นิทานชนิดนี้มักอยู่ในรูปของนิทานชีวิตและนิทานประจำถิ่น เช่น เรื่องผาแดงนางไอ่ ฉากอยู่ที่หนองหานอุดรธานี นิทานชีวิต เช่น ชูนางอ้ว นิทานที่มาจากท้องถิ่นนิยมเล่าอิงนิทานชาดกด้วย มักอ้างว่าตัวเองเป็นพระโพธิสัตว์ แต่เพียงลากเข้าความตามคตินิยมในท้องถิ่น

3. โครงเรื่อง โครงเรื่องของนิทานพื้นบ้านแบ่งออกเป็น 2 ประเภท

3.1 ประเภทที่มีแก่นเรื่องว่าด้วยความรักและการผจญภัย มีลักษณะโครงเรื่อง ดังนี้

3.1.1 พระเอกได้กั๊กกับนางเอก

3.1.2 พระเอกพลัดพรากจากนางเอก

3.1.3 พระเอกออกติดตามหานางเอก พระเอกผจญภัยระหว่างทาง

ได้ภรรยาหลายคน

3.1.4 พระเอกพบนางเอก ตัวอย่าง เช่น นิทานนางผมหอม ท้าวกำพริ้ว
ไก่อแก้ว ภาระเกด

3.2 ประเภทที่มีแก่นเรื่องว่าด้วยความอิฉาจริยาระหว่างเมียน้อยเมียหลวง
มีโครงเรื่อง ดังนี้

3.2.1 พระเอกเป็นลูกเจ้าเมืองกับเมียหลวง

3.2.2 เมียหลวง (เมียใหม่) ถูกขับไล่

3.2.3 เมียหลวงพาลูกชายหลบหนีภัย (แม่กับลูกอาจพลัดพรากจากกัน)

3.2.4 มีผู้อุปการะเลี้ยงดู

3.2.5 พระเอกแสดงฝีมือจนได้แต่งงานกับลูกสาวเจ้าเมือง

3.2.6 พ่อพระเอกรู้ความจริง พระเอกจึงพาแม่กลับเมือง ตัวอย่างนิทาน
ได้แก่ ท้าวกำกาคำ จำปาสีตัน นางแดงอ่อน

4. แนวคิดสำคัญ แนวคิดส่วนมากเน้นปรัชญาทางพุทธศาสนา เป็นต้นว่า

4.1 แนวคิดเรื่องกรรม นิทานพื้นบ้านได้รับอิทธิพลจากกฎแห่งกรรม
ของพระพุทธศาสนา เชื่อกันว่าผลที่ทำลงไปย่อมได้รับการตอบสนอง ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว
ชีวิตในปัจจุบันเป็นผลจากการบันดาลของการกระทำ (กรรม) เก่าในชาติปางก่อน เช่น
เรื่องนกกระจอก นางเต่าดำ ท้าวกำกาคำ จำปาสีตัน

4.2 แนวคิดเรื่องกรรมย่อมชนะกรรม เชื่อว่าคนที่ทำความดีย่อมได้รับรางวัล
ตอบแทน คนชั่วย่อมถูกลงโทษ เช่น เรื่องปลาบู่ทอง ท้าวกำพริ้ว

4.3 แนวคิดเรื่องความรัก นิทานที่มีแนวคิดประเภทนี้จะถือความรักเป็นเรื่อง
ใหญ่ในนิทานพื้นบ้านจะสะท้อนความรักในรูปแบบต่าง ๆ ความรักก่อให้เกิดความสุข ความรัก
ก่อให้เกิดความทุกข์ ความรักก่อให้เกิดความอิฉาจริยยา เช่น ชูลุนางอ้ว

4.4 แนวคิดเรื่องความกตัญญู แนวคิดประเภทนี้จะเน้นความกตัญญูต่อบิดา
มารดาและผู้มีพระคุณ ผู้ที่กตัญญูจะได้รับรางวัลตอบแทน คนอกตัญญูจะถูกลงโทษ เช่น
เรื่อง นางหมาขาว

4.5 ตัวละคร ตัวละครในนิทานพื้นบ้าน จะเน้นตัวละครที่มีบุคลิกภาพ
ด้านเดียว ตัวดี ก็ดีหมด ถ้าเลวก็เลวไม่มีส่วนดี คือพระเอกก็ต้องรูปร่าง เก่งกล้าสามารถ
มีบุญญาธิการ มีคุณธรรม มีภรรยาหลายคน

4. บทบาทของวรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน

4.1 บทบาททางศาสนา ทำหน้าที่สืบทอดศาสนา และเผยแพร่ไปในตัว ตลอดจน

สั่งสอนควบคุมจริยธรรมของคนในสังคม

4.2 บทบาททางสังคม นิทานพื้นบ้านอีสานรับใช้สังคม คือ ช่วยผ่อนคลายความเครียด เป็นการพักผ่อนและสร้างความผูกพันระหว่างครอบครัว

4.3 บทบาททางประเพณี นิทานพื้นบ้านอีสานหลายเรื่องสนับสนุนการปฏิบัติต่อประเพณีของอีสานและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เช่น พิธีทำบุญบั้งไฟ

4.4 บทบาททางประวัติศาสตร์ เช่น เล่าถึงประวัติของโบราณสถาน ประวัติชื่อบ้าน นามเมือง

4.5 บทบาททางความบันเทิง การเล่านิทานเพื่อให้เกิดความสนุกสนานในครอบครัว นอกจากนี้ยังมีบทบาทต่อการสร้างสรรค์การเล่นพื้นบ้าน เช่น นำไปแสดงละคร หมอลำ

4.6 บทบาทต่อการจัดการศึกษา นักการศึกษาได้นำเอาเรื่องของนิทานพื้นบ้านไปเขียนเป็นหนังสือประกอบการเรียนในระดับประถมศึกษา โดยคงเรื่องราวไว้ไม่เปลี่ยนแปลง

สรุปได้ว่า นิทานพื้นบ้านอีสาน ส่วนมากมุ่งให้ความบันเทิงแต่แฝงคติสอนใจ เน้นความกตัญญูต่อบิดามารดาและผู้มีพระคุณ ผู้ที่กตัญญูจะได้รับรางวัลตอบแทน คนอกตัญญูจะถูกลงโทษ นิทานพื้นบ้านอีสานช่วยผ่อนคลายความเครียด เป็นการพักผ่อนและสร้างความผูกพันระหว่างครอบครัว

การจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย

กรมวิชาการ (2551 : 31) ได้อธิบายแนวคิดในการสอนวิชาภาษาไทยว่า ภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้ต้องมีประสิทธิภาพ และเพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริง ดังนี้

1. การอ่าน การอ่านออกเสียงคำ ประโยค การอ่านบทร้อยแก้ว คำประพันธ์ ชนิดต่าง ๆ การอ่านในใจเพื่อสร้างความเข้าใจ และการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้จากสิ่งที่อ่าน เพื่อนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

2. การเขียน การเขียนสะกดตามอักษรวิธี การเขียนสื่อสาร โดยใช้ถ้อยคำและรูปแบบต่าง ๆ ของการเขียน ซึ่งรวมถึงการเขียนเรียงความ ข้อความ รายงานชนิดต่าง ๆ การเขียนตามจินตนาการ วิเคราะห์วิจารณ์ และเขียนคิดสร้างสรรค์

3. การฟัง การดู และการพูด การฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ การพูดแสดง

ความคิดเห็น ความรู้สึก พุดล่ำดับเรื่องราวต่าง ๆ อย่างเป็นเหตุเป็นผล การพุดในโอกาสต่าง ๆ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และการพุดเพื่อโน้มน้าวใจ

4. หลักการใช้ภาษาไทย ธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของภาษาไทย การใช้ภาษาให้ถูกต้องเหมาะสมกับโอกาสและบุคคล การแต่งบทประพันธ์ประเภทต่าง ๆ และอิทธิพลของภาษาต่างประเทศในภาษาไทย

5. วรรณคดีและวรรณกรรม วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมเพื่อศึกษาข้อมูล แนวความคิด คุณค่าของงานประพันธ์ และความเพลิดเพลิน การเรียนรู้และทำความเข้าใจ บทเห่ บทร้องเล่นของเด็ก เพลงพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่าของไทย ซึ่งได้ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี เรื่องราวของสังคมในอดีตและความงดงามของภาษา เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งและภูมิใจในบรรพบุรุษที่ได้สั่งสมสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

สรุปได้ว่า ภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกให้เกิดความชำนาญ การอ่านช่วยสร้างความเข้าใจในเรื่องที่อ่าน และการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้จากสิ่งที่อ่าน ได้สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

แบบฝึกทักษะ

1. ความหมายของแบบฝึก

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2547 : 490) ให้ความหมายของแบบฝึกปฏิบัติว่า หมายถึง คู่มือนักเรียน ที่นักเรียนต้องใช้ควบคู่ไปกับการเรียนการสอนจากชุดการสอนเป็นส่วนที่นักเรียนบันทึกสาระสำคัญ และทำแบบฝึกหัดด้วย มีลักษณะคล้ายกับ “แบบฝึกหัด” แต่ครอบคลุมกิจกรรมที่ผู้เรียนพึงกระทำกว่า แบบฝึกหัด อาจกำหนดแยกเป็นแต่ละหน่วยที่เรียกว่า “กระดาษคำตอบ” ซึ่งผู้เรียน ต้องถือติดตัวเวลาประกอบกิจกรรมต่าง ๆ หรืออาจรวมเป็นเล่ม เรียกว่า “Workbook” โดยเย็บรวมเรียงตามลำดับตั้งแต่หน่วยที่ 1 ขึ้นไป แบบฝึกปฏิบัติเป็นสมบัติส่วนตัวของผู้เรียน แต่ต้องเก็บไว้ที่ชุดการสอนเป็นตัวอย่าง 1 ชุดเสมอ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2537 : 147) ให้ความหมายแบบฝึก หรือแบบฝึกหัด หรือแบบเสริมทักษะ เป็นสื่อการเรียนประเภทหนึ่งสำหรับให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และทักษะเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่หนังสือเรียนจะมีแบบฝึกหัดอยู่ท้ายบทเรียน ในบางวิชาแบบฝึกหัดจะมีลักษณะเป็นแบบฝึกปฏิบัติ

สรุปได้ว่า แบบฝึก หมายถึง คู่มือนักเรียนที่นักเรียนต้องใช้ควบคู่ไปกับการเรียน การสอนสำหรับให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และทักษะเพิ่มขึ้น

2. ความสำคัญของแบบฝึก

ในการฝึกทักษะภาษาไทยจำเป็นต้องอาศัยแบบฝึก เพื่อทบทวนความเข้าใจในเรื่องที่นักเรียนได้เรียนมาแล้ว ครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้แบบฝึกหัดที่มีอยู่ในหนังสือแบบเรียนให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดหลังจากเรียนจบบทนั้น ๆ เนื่องจากหนังสือบางเล่มไม่มีแบบฝึกหรือมีก็แต่เพียงเล็กน้อย ครูผู้สอนจำเป็นต้องสร้างหรือจัดทำแบบฝึกให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องที่สอนไป เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะและเกิดความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น โดยอาศัยเนื้อหาในบทเรียนเป็นหลัก จะเห็นได้ว่าแบบฝึกหัดมีความสัมพันธ์กับหนังสือเรียนโดยตรง และเนื่องจากนักเรียนแต่ละคนแต่ละกลุ่ม มีพื้นฐานความรู้ ความสนใจแตกต่างกัน ครูผู้สอนควรคำนึงถึงวิธีสอนการเตรียมบทเรียนและ การเลือกแบบฝึกหัดประกอบ นอกเหนือจากที่มีในบทเรียนแล้วเพื่อให้การสอนประสบความสำเร็จ

อนงศศิริ วิชาลัย (2536 : 27) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของแบบฝึกว่าวิธีสอนสนุก อีกวิธีหนึ่งคือ การให้นักเรียนได้ทำแบบฝึกมาก ๆ สิ่งที่จะช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการทางภาษาคือ แบบฝึกเพราะนักเรียนมีโอกาสนำความรู้ที่เรียนมาแล้วมาฝึกให้เกิดความเข้าใจกว้างขวางยิ่งขึ้น

ประทีป แสงเปี่ยมสุข (2538 : 3) กล่าวว่า แบบฝึกมีประโยชน์ต่อการเรียนของเด็ก ดังนี้

1. เป็นอุปกรณ์ช่วยภาระของครู
2. ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกทักษะในการใช้ภาษาได้ดีขึ้น
3. ช่วยในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล ทำให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในทางจิตใจมาก
4. ช่วยเสริมทักษะทางภาษาให้คงทน
5. เป็นเครื่องมือวัดผลการเรียนหลังจากเรียนบทเรียนแล้ว
6. ช่วยให้เด็กสามารถทบทวนได้ด้วยตนเอง
7. ช่วยให้ครูมองเห็นปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียนได้ชัดเจน
8. ช่วยให้นักเรียนฝึกฝนได้เต็มที่ นอกเหนือจากที่เรียนในบทเรียน
9. ช่วยให้ผู้เรียนเห็นความก้าวหน้าของตนเอง
10. ช่วยให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน

รัชนี ศรีไพรวรรณ (2537 : 12) กล่าวถึง ประโยชน์ของแบบฝึกทักษะไว้ ดังนี้

1. ทำให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้มากขึ้น
2. ให้ครูทราบความเข้าใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียน
3. ช่วยให้ครูสามารถปรับปรุงเนื้อหาวิธีสอน และกิจกรรมในแต่ละบทเรียน
4. ช่วยให้เด็กได้เรียนตามความสามารถของเด็ก
5. ฝึกให้เด็กมีความเชื่อมั่นและสามารถประเมินผลงานของตนเองได้
6. ฝึกให้เด็กทำงานตามลำดับ โดยมีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย

3. ประโยชน์ของแบบฝึก

ประทีป แสงเปี่ยมสุข (2538 : 53) กล่าวถึง ประโยชน์ของแบบฝึกไว้ ดังนี้

1. เป็นอุปกรณ์ช่วยลดภาระของครู
2. ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกทักษะในการใช้ภาษาให้ดีขึ้น
3. ช่วยในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล
4. ช่วยเสริมทักษะทางภาษาให้คงทน
5. เป็นเครื่องมือวัดผลการเรียนหลังจากเรียนบทเรียน
6. ช่วยให้ครูมองเห็นปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียนได้ชัดเจน
7. ช่วยให้ผู้เรียนเห็นความก้าวหน้าของตนเอง

อดุลย์ ภูปลื้ม (2539 : 24 - 25) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของแบบฝึกไว้ ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียน
2. ช่วยให้ผู้เรียนจดจำเนื้อหา และคำศัพท์ต่าง ๆ ได้คงทน
3. ทำให้ทราบความก้าวหน้าของตนเอง
4. ทำให้ครูประหยัดเวลา
5. ทำให้นักเรียนสามารถนำภาษาไปใช้สื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขันธชัย มหาโพธิ์ (2535 : 25) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของแบบฝึกสะกดคำ

ไว้ว่าช่วยในการฝึกหรือเสริมทักษะทางภาษา และการใช้ภาษาของผู้เรียน สามารถนำมาฝึกซ้ำ ทบทวนบทเรียน นอกจากนี้ผู้เรียนสามารถนำไปทบทวนด้วยตนเองได้ ทำให้จดจำเนื้อหาได้ คงทน มีเจตคติที่ดีต่อทักษะภาษาไทย ทำให้ผู้เรียนรู้คำศัพท์ ความหมายของศัพท์ได้ กว้างขวางยิ่งขึ้น ยังสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาการอ่าน การเขียนเป็นรายบุคคลและกลุ่มได้ดี สามารถนำมาทดสอบความรู้วัดผลการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ทำให้ครูทราบปัญหาข้อบกพร่องของผู้เรียนได้ถูกต้อง ผู้เรียนทราบความก้าวหน้าของตนเอง ครูประหยัดเวลา ค่าใช้จ่าย และลด

ภาระได้มาก

สรุปได้ว่า การฝึกทักษะภาษาไทยจำเป็นต้องอาศัยแบบฝึก เพื่อทบทวนความเข้าใจ สามารถทบทวนได้ด้วยตนเอง ช่วยให้จดจำเนื้อหา และคำศัพท์ต่าง ๆ ได้คงทน

ความพึงพอใจในการเรียนรู้

1. ความหมายของความพึงพอใจ

นักวิชาการได้ให้ความหมายของ “ความพึงพอใจ” ไว้หลายประการ ดังนี้

มอร์ส (Morse, 1955 : 27) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่สามารถลดความเครียดของผู้ที่ทำงานให้ลดน้อยลง ถ้าเกิดความเครียดมาก จะทำให้เกิดความไม่พอใจในการทำงาน และความเครียดนี้จะมีผลมาจากความต้องการของมนุษย์ เมื่อมนุษย์มีความต้องการมากจะเกิดปฏิกิริยาเรียกร้องหาวิธีตอบสนอง ความเครียดก็จะลดลงหรือหมดไป ความพึงพอใจก็จะมากขึ้น

ประชุม พลเมืองดี (2523 : 7) ได้ให้ความหมายของ ความพึงพอใจ ว่าความรู้สึกหรืออารมณ์ของบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อสิ่งเร้า ต่างเป็นผลต่อเนื่องจากการที่บุคคลประเมินผลสิ่งนั้นแล้วว่า พอใจ ต้องการ หรือคืออย่างไร

กิติมา ปรีดีดิกล (2529 : 321) ได้กล่าวไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ชอบหรือพอใจที่มีต่อองค์ประกอบและสิ่งจูงใจในด้านต่าง ๆ ของงาน และผู้ปฏิบัติงานนั้นได้รับการตอบสนองตามความต้องการของเขาได้

พิน คงพล (2529 : 389) สรุปว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน คือ ความรู้สึกชอบ ยินดี เต็มใจ หรือ เจตคติที่ดีของบุคคลที่มีต่องานที่เขาปฏิบัติ ความพึงพอใจ เกิดจากการได้รับการตอบสนองความต้องการทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

ศลใจ วิบูลกิจ (2534 : 42) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึงสภาพอารมณ์ของบุคคลที่มีต่อองค์ประกอบของงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของบุคคลนั้น ๆ

แอนเปิลไวท์ (Applewhite, 1965 : 6) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกส่วนตัวของบุคคลในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีความหมายกว้างรวมไปถึงความพึงพอใจสภาพแวดล้อมทางกายภาพด้วย การมีความสุขที่ทำงานร่วมกับคนอื่นที่เข้ากันได้ มีทัศนคติที่ดีต่องานด้วย

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด หรือเจตคติของบุคคลที่มีต่อการทำงานหรือการปฏิบัติกิจกรรมในเชิงบวก ดังนั้นความพึงพอใจในการเรียนรู้จึงหมายถึง ความรู้สึกพอใจ ชอบใจในการร่วมปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน และต้องการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ จนบรรลุผลสำเร็จ

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความพึงพอใจ

ในการปฏิบัติงานใด ๆ ก็ตาม การที่ผู้ปฏิบัติงานจะเกิดความพึงพอใจต่อการทำงานมากหรือน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับสิ่งจูงใจในการปฏิบัติงานที่มีอยู่ การสร้างสิ่งจูงใจหรือแรงกระตุ้นให้เกิดกับผู้ปฏิบัติงานจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้การปฏิบัติงานนั้น ๆ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ มีนักการศึกษาสาขาต่าง ๆ ทำการศึกษาค้นคว้าและตั้งทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานไว้ ดังนี้

2.1 แนวคิดในเรื่องการจูงใจให้เกิดความพึงพอใจต่อการทำงานที่จะให้ผลเชิงปฏิบัติ มีลักษณะดังนี้ (Scott. 1970 : 124 ; อ้างอิงมาจาก ศิวาพรรณ พานิชเจริญ. 2547 : 46)

2.1.1 งานที่มีส่วนสัมพันธ์กับความปรารถนาส่วนตัว งานนั้นจะมีความหมายสำหรับผู้ทำ

2.1.2 งานนั้นต้องมีการวางแผนและวัดความสำเร็จได้ โดยใช้ระบบการทำงานและการควบคุมที่มีประสิทธิภาพ

2.1.3 เพื่อให้ได้ผลในการสร้างสิ่งจูงใจภายในเป้าหมายของงาน จะต้องมียุทธศาสตร์ ดังนี้

- 1) คนทำงานมีส่วนในการตั้งเป้าหมาย
- 2) ผู้ปฏิบัติได้รับทราบผลสำเร็จในการทำงานโดยตรง
- 3) งานนั้นสามารถทำให้สำเร็จได้

เมื่อแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนมีส่วนในการเลือกเรียนตามความสนใจ และมีโอกาสร่วมกันตั้งจุดประสงค์หรือความมุ่งหมายในการทำกิจกรรมได้เลือกวิธีแสวงหาความรู้ด้วยวิธีที่ผู้เรียนถนัดและสามารถค้นหาคำตอบได้

2.2 ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of needs) นับว่าเป็นทฤษฎีหนึ่งที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ซึ่งตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า “มนุษย์เรามีความต้องการอยู่เสมอไม่มีที่สิ้นสุดเมื่อความต้องการได้รับการตอบสนองหรือพึงพอใจอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วความต้องการสิ่งอื่น ๆ ก็จะเกิดขึ้นมาอีก ความต้องการของคนเราอาจจะซ้ำซ้อนกัน

ความต้องการอย่างหนึ่งอาจยังไม่ทันหมดไปความต้องการอีกอย่างหนึ่งอาจเกิดขึ้นได้”
ความต้องการของมนุษย์มีลำดับดังนี้ (Maslow. 1970 : 69-80 ; อ้างอิงมาจาก สุภสิริ
โสมาเกตุ. 2544 : 50)

2.2.1 ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological needs) เป็นความต้องการ
พื้นฐานของมนุษย์ เน้นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร อากาศ ที่อยู่อาศัย
เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ความต้องการพักผ่อน ความต้องการทางเพศ

2.2.2 ความต้องการความปลอดภัย (Safety needs) ความมั่นคงในชีวิตทั้งที่
เป็นอยู่ปัจจุบัน และอนาคต ความเจริญก้าวหน้า อบอุ่นใจ

2.2.3 ความต้องการทางสังคม (Social needs) เป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญต่อการเกิด
พฤติกรรมต้องการให้สังคมยอมรับตนเองเข้าเป็นสมาชิก ต้องการความเป็นมิตร ความรัก
จากเพื่อนร่วมงาน

2.2.4 ความต้องการมีฐานะ (Esteem needs) มีความอยากเด่นในสังคม
มีชื่อเสียง อยากให้บุคคลยกย่องสรรเสริญตนเอง อยากมีความเป็นอิสระเสรีภาพ

2.2.5 ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต (Self-actualization
needs) เป็นความต้องการในระดับสูง อยากให้ตนเองประสบความสำเร็จทุกอย่างในชีวิต
ซึ่งเป็นไปได้ยาก

2.3 ทฤษฎีของแมคคลีแลนด์ (David McClelland) แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้
(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช. 2539 : 141 - 144)

2.3.1 ความต้องการสัมฤทธิ์ผล (Needs for achievement) เป็นพฤติกรรม
ที่จะกระทำการใด ๆ ให้เป็นผลสำเร็จดีเลิศมาตรฐาน เป็นแรงขับที่นำไปสู่ความเป็นเลิศ

2.3.2 ความต้องการสัมพันธ์ (Needs for affiliation) เป็นความปรารถนา
ที่จะสร้างมิตรภาพและความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น

2.3.3 ความต้องการอำนาจ (Needs for power) เป็นความต้องการการควบคุม
ผู้อื่นมีอิทธิพลต่อผู้อื่น และต้องการควบคุมผู้อื่น

2.4 แนวคิดของเฮทฟีลด์และฮิวส์แมนที่ได้ทำการพัฒนาแนวคิดของนักวิจัยต่าง ๆ
มาเป็นเครื่องมือวัดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน พบว่า องค์ประกอบที่ส่งผลกระทบต่อ
ความพึงพอใจซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายในปัจจุบันประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 5 ประการ
ดังนี้ (Kidrakarn. 1989 : 7 ; อ้างอิงมาจาก เพลิณู กิจระการ. 2545 : 25)

ตัวแปรที่ 1 องค์ประกอบเกี่ยวกับงานที่ทำในปัจจุบัน แบ่งเป็น

1. ความตื่นตัว / น่านเบื่อ
2. ความสนุกสนาน / ความไม่สนุกสนาน
3. ความโล่ง / ความสลับ
4. ความท้าทาย / ไม่ท้าทาย
5. มีความพอใจ / ไม่พอใจ

ตัวแปรที่ 2 องค์ประกอบทางด้านค่าจ้าง ประกอบด้วย

1. ถือว่าเป็นรางวัล / ไม่เป็นรางวัล
2. มาก / น้อย
3. ยุติธรรม / ไม่ยุติธรรม
4. เป็นทางบวก / เป็นทางลบ

ตัวแปรที่ 3 องค์ประกอบทางการเลื่อนตำแหน่ง

1. ยุติธรรม / ไม่ยุติธรรม
2. เชื่อถือได้ / เชื่อถือไม่ได้
3. เป็นเชิงบวก / เป็นเชิงลบ
4. เป็นเหตุผล / ไม่เป็นเหตุผล

ตัวแปรที่ 4 องค์ประกอบทางด้านผู้บังคับบัญชา

1. อยู่ใกล้ / อยู่ไกล
2. ยุติธรรมแบบจริงจัง / ยุติธรรมแบบไม่จริงจัง
3. เป็นมิตร / ค่อนข้างไม่เป็นมิตร
4. เหมาะสมทางคุณสมบัติ / ไม่เหมาะสมทางคุณสมบัติ

ตัวแปรที่ 5 องค์ประกอบทางด้านเพื่อนร่วมงาน

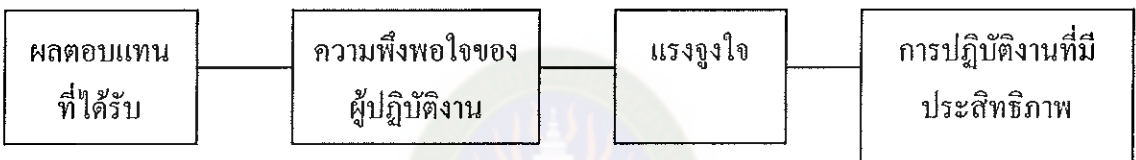
1. เป็นระเบียบเรียบร้อย / ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย
2. จงรักภักดีต่อสถานที่ทำงาน / ไม่จงรักภักดีต่อสถานที่ทำงาน และเพื่อนร่วมงาน
3. สนุกสนานร่าเริง / ดูไม่มีชีวิตชีวา
4. ดูน่าสนใจเอาจริงเอาจัง / ดูเหนื่อยหน่าย

2.5 แนวคิดความพึงพอใจนำไปสู่ผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ความพึงพอใจเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียน

ได้รับมอบหมายหรือต้องการปฏิบัติให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ ครูผู้สอนซึ่งในสภาพปัจจุบันเป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือให้คำแนะนำปรึกษาจึงต้องคำนึงถึงความพึงพอใจในการเรียนรู้ การทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียนรู้หรือการปฏิบัติงานมีแนวคิดพื้นฐานที่ต่างกัน 2 ลักษณะคือ (สมยศ นาวิกาน. 2521 : 55)

2.5.1 ความพึงพอใจนำไปสู่การปฏิบัติงาน การตอบสนองความต้องการ ผู้ปฏิบัติงานจนเกิดความพึงพอใจ จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานที่สูงกว่าผู้ไม่ได้รับการตอบสนอง ทิศนะตามแนวคิดดังกล่าว สามารถแสดงด้วยแผนภาพที่ 1 (สมยศ นาวิกาน. 2521 : 55)

แผนภูมิที่ 1 ความพึงพอใจนำไปสู่ผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

จากแนวคิดดังกล่าว ครูผู้สอนที่ต้องการให้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางบรรลุผลสำเร็จ จึงต้องคำนึงถึงการจัดบรรยากาศและสถานการณ์รวมทั้งสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียน เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของผู้เรียนให้มีแรงจูงใจในการทำกิจกรรมจนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

2.5.2 ผลของการปฏิบัติงานนำไปสู่ความพึงพอใจ ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจและผลการปฏิบัติงานจะถูกเชื่อมโยงด้วยปัจจัยอื่น ๆ ผลการปฏิบัติงานที่ดีจะนำไปสู่ผลตอบแทนที่เหมาะสม ซึ่งในที่สุดจะนำไปสู่การตอบสนองความพึงพอใจ ผลการปฏิบัติงานย่อมได้รับการตอบสนองในรูปของรางวัล หรือผลตอบแทน ซึ่งแบ่งออกเป็นผลตอบแทนภายใน (Intrinsic rewards) และผลตอบแทนภายนอก (Extrinsic rewards) โดยผ่านการรับรู้เกี่ยวกับความยุติธรรมของผลตอบแทน ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ปริมาณของผลตอบแทนที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับ นั่นคือ ความพึงพอใจในงานของผู้ปฏิบัติงานจะถูกกำหนดโดยความแตกต่างระหว่างผลตอบแทนที่เกิดขึ้นจริง และการรับรู้เรื่องเกี่ยวกับความยุติธรรมของผลตอบแทนที่รับรู้แล้ว ความพึงพอใจย่อมเกิดขึ้น (สมยศ นาวิกาน. 2521 : 119)

จากแนวคิดพื้นฐานดังกล่าว เมื่อนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลตอบแทนภายในหรือรางวัลภายใน เป็นผลด้านความรู้สึกของผู้เรียนที่เกิดแก่ตัวผู้เรียนเอง

เช่น ความรู้สึกต่อความสำเร็จที่เกิดขึ้นเมื่อสามารถเอาชนะความยุ่งยากต่าง ๆ และความสามารถดำเนินงานภายใต้ความยุ่งยากทั้งหลายได้สำเร็จ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ ความมั่นใจ ตลอดจนได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ส่วนผลตอบแทนภายนอก เป็นรางวัลที่ผู้อื่นจัดหาให้มากกว่าที่ตนเองให้ตนเอง เช่น การได้รับคำยกย่องชมเชยจากครูผู้สอน พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือแม้แต่การได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับที่น่าพอใจ

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจในการเรียนและผลการเรียน จะมีความสัมพันธ์กันในทางบวกทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ปฏิบัตินั้น ทำให้ผู้เรียนได้รับการตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายจิตใจ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความสมบูรณ์ของชีวิต มากน้อยเพียงใด นั่นคือ สิ่งที่ครูผู้สอนจะคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ในการเสริมสร้างความพึงพอใจในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ไพเราะ วุฒิเจริญกุล (2540 : 75) ได้พัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านน้ำเที่ยง วันครู 2501 กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2540 โรงเรียนบ้านน้ำเที่ยง อำเภอคำชะอี สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมุกดาหาร จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียน 30 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการสอน 4 แผน พัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 4 ชุด และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.08 / 87.56 และนักเรียนมีคะแนนวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิวัน อรกุล (2543 : 70) ได้วิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ วิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยวิธีการสอนแบบกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน และวิธีการสอนแบบปกติ ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ วิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนสูงกว่าวิธีสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ระพีพันธ์ คร้ามมี (2544 : 80) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนตามแนวคิดสร้างความรู้ด้วยตนเองกับการสอนแบบแก้ปัญหา พบว่า การสอนตามแนวคิดสร้างความรู้ด้วยตนเองกับการสอนแบบแก้ปัญหา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลเชิงวิเคราะห์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ลมโซย คำนขุนทด (2544 : 68) ได้ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์การอ่านภาษาไทย โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544 โรงเรียนสมเด็จพระจิตพิทักษ์ อําเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 50 คน จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) สุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 25 คน โดยใช้รูปแบบการวิจัย Randomized Control - Group Pretest - Posttest Design เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แผนการสอน 10 แผน แบบฝึกทักษะการอ่าน 10 ชุด แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การอ่าน และแบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน การวิเคราะห์ข้อมูล ผลสัมฤทธิ์การอ่านโดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบความมีนัยสำคัญทางสถิติโดยใช้ t-test ผลการวิจัยพบว่า แบบฝึกทักษะการอ่านมีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 83.50 / 84.37 และนักเรียนที่สอนโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านมีผลสัมฤทธิ์การอ่านสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ใช้แบบฝึกทักษะการอ่านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ศศิวิมล กังลี (2544 : 75) ได้ทำการวิจัยเพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่าน เพื่อการสื่อสารจากหนังสือพิมพ์และนิตยสารภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษ เพื่อการสื่อสารก่อนและหลัง การใช้แบบฝึกทักษะการอ่าน และเพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อแบบฝึกทักษะการอ่านที่สร้างขึ้น กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544 โรงเรียนวัดไร่จิงวิทยา อําเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม โดยการสุ่มห้องเรียน 1 ห้อง ได้นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 30 คน ใช้วิธีการทดลอง โดยให้นักเรียนเรียนด้วยแบบฝึกทักษะการอ่าน จำนวน 10 บทเรียน ผลวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่านเพื่อการสื่อสารจากหนังสือพิมพ์และนิตยสารภาษาอังกฤษมีค่าเท่ากับ 75.74 / 75.53 ซึ่งถือว่ามีประสิทธิภาพดี 2) ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังการทำแบบฝึกทักษะการอ่านเพื่อการสื่อสารจากหนังสือพิมพ์และนิตยสารภาษาอังกฤษ

สูงกว่าก่อนการฝึกอ่านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) นักเรียนมีระดับความคิดเห็น ต่อแบบฝึกทักษะการอ่านเพื่อการสื่อสารจากหนังสือพิมพ์และนิตยสารภาษาอังกฤษใน ระดับดี

จิรัชดา ก้วพิสมัย (2545 : 90) ได้ศึกษาพัฒนาแผนการสอนการอ่านเชิงวิเคราะห์ วิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยยึดขั้นตอนการสอนอ่านเชิงวิเคราะห์ของกระทรวง ศึกษาธิการ จำนวนนักเรียน 22 คน ผลการศึกษาพบว่า แผนการสอนการอ่านเชิงวิเคราะห์ ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.00 / 83.29 และมีค่า ดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.61 แสดงว่าผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 61

อัครพนธ์ ศรีหาคำ (2545 : 68) ได้ศึกษาผลจากการฝึกรูปแบบการคิดที่มีผล ต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกรูปแบบการคิดแบบวิเคราะห์กับนักเรียนที่ได้รับการฝึกรูปแบบการคิด แบบจำแนกประเภท มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ได้จากผลการฝึกรูปแบบ การคิดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เสาวลักษณ์ ครองจิตร (2547 : 85) ได้ศึกษาการพัฒนาแผนการเรียนรู้โดยใช้ แบบฝึกทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ วิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวนนักเรียน 24 คน พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ช่วยให้ นักเรียนมีพัฒนาการในการอ่านเป็นอย่างดี

จันทร์เพ็ญ ชูแป้น (2547 : 72) ได้ศึกษาผลการใช้แบบฝึกทักษะการอ่านและ การคิดโดยใช้กลวิธี K - W - L Plus ในรายวิชาการอ่านภาษาฝรั่งเศส สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสายน้ำผึ้ง กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยปรากฏว่า คะแนนที่ได้ จากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านและการคิดของนักเรียนก่อนและหลังการใช้ แบบฝึกทักษะการอ่านและการคิดภาษาฝรั่งเศสโดยใช้กลวิธี K - W - L - Plus แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อแบบฝึกทักษะการอ่าน และการคิดภาษาฝรั่งเศสในระดับพึงพอใจมาก

ฉลวย เกณฑ์สาธุ (2548 : 102) ได้ศึกษาการพัฒนาแผนการเรียนรู้เรื่องการอ่าน เชิงวิเคราะห์ ด้วยนิทานพื้นบ้าน เรื่องผาแดงนางไอ่ วิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวนนักเรียน 27 คน ผลการศึกษาพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยกระบวนการเรียนรู้ แบบร่วมมือ เทคนิค Co-op Co-op ทำให้ครูผู้สอนได้ปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน นักเรียนเกิดการเรียนรู้และมีทักษะในการอ่านและการคิดวิเคราะห์เพิ่มขึ้น

สุรัตน์ จรัสแก้ว (2549 : 99 - 109) ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมฝึกการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีจุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมฝึกการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยชุดการฝึกกิจกรรมการคิดวิเคราะห์ และเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมฝึกการคิดวิเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนชุมชนกุหลาบช้างคเชนทร์พิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 13 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 4 ประเภท ได้แก่ ชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์ จำนวน 6 ชุด แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .84 แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .66 และแบบบันทึกการเรียนรู้อ ผลการวิจัย พบว่า ชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์มีประสิทธิภาพเท่ากับ $81.45 / 80.26$ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน $75 / 75$ ที่ตั้งไว้ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนหลังจากที่เรียน โดยใช้ชุดกิจกรรมฝึกการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังจากที่เรียน โดยใช้ชุดกิจกรรมฝึกการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการคิดวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมฝึกการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยที่พัฒนาขึ้นสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาการคิด และการทำงาน

รัตนา สิงหกุล (2550 : 99 - 109) ศึกษาผลการสอดแทรกกิจกรรมการฝึกทักษะการคิดขั้นพื้นฐานในการสอน ที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลการสอดแทรกกิจกรรมการฝึกทักษะการคิดขั้นพื้นฐานในการสอน ว่ามีผลต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองสอนหรือไม่ โดยสอดแทรกการฝึกทักษะจุดประสงค์ในเนื้อหาวิชาตามหลักสูตรสถานศึกษา ในแผนการเรียนการสอนปกติที่สอนใน

ภาคเรียนที่ 1 สาระภาษาไทย คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนยึดนักเรียนเป็นสำคัญ โดยใช้คำถามกระตุ้นระบุดำถามอย่างชัดเจน จัดบรรยากาศที่เอื้อและส่งเสริมให้เกิดการคิด นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์มีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เช่น การแสดงบทบาทสมมติ กิจกรรมกลุ่ม เน้นให้นักเรียนลงมือปฏิบัติกับสื่อ แหล่งการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นให้แสดงออกถึงพฤติกรรมการคิดอย่างเป็นรูปธรรมทั้ง 4 ทักษะที่ต้องการ ได้แก่ ทักษะการสังเกต ทักษะการเปรียบเทียบ ทักษะการจัดประเภท และทักษะการคิดละเอียดลออ เพื่อเป็นพื้นฐานให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ จำนวน 4 หน่วยคือ ภาษาพาสนุก คณิตคิดสนุก นี้อัตถ์ และเงิน เงิน เป็นเวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง 12 แผน แล้ววัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ โดยใช้แบบทดสอบ ผลการวิจัย พบว่าการสอดแทรกกิจกรรมการฝึกทักษะการคิดขั้นพื้นฐานในการสอนมีผลทำให้คะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านป่าหวภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2549 เพิ่มขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ก่อนการทดลอง ร้อยละ 72 ของนักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์อยู่ในระดับต่ำ และร้อยละ 28 อยู่ในระดับพอใช้ หลังการทดลองพบว่า มีเพียงร้อยละ 4 ของนักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์อยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 8 อยู่ในระดับดี และร้อยละ 88 อยู่ในระดับดีมาก

จากการศึกษางานวิจัย จะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะช่วยให้นักเรียนพัฒนาการอ่าน มีทักษะในการอ่านและการคิดเชิงวิเคราะห์เพิ่มขึ้น การพูดคุยกันเองในระหว่างเพื่อนด้วยกันสามารถช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางการอ่านเพิ่มขึ้น ส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ลัมพ์คิน (Lumpkin. 1991 : 3694 - A) ได้ศึกษาผลการสอนทักษะการคิดวิเคราะห์ที่มีต่อความสามารถด้านคิดวิเคราะห์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในเนื้อหาวิชาสังคมของนักเรียนเกรด 5 และเกรด 6 ผลการศึกษาพบว่า เมื่อได้สอนทักษะการคิดวิเคราะห์แล้วนักเรียนเกรด 5 และเกรด 6 มีความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ไม่แตกต่างกัน นักเรียนเกรด 5 ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคงทนในเนื้อหาวิชาสังคมสูงกว่ากลุ่มควบคุม

เทย์เลอร์ (Taylor. 1994 : 633 - B) ได้ศึกษาถึงความเข้าใจในโมโนมิติและการใช้ยุทธวิธีสังเคราะห์ความคิด (Metacognition Strategies) ในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ โดยใช้การเรียนรู้ที่เป็นการช่วยเหลือกันคิดเชิงสังคม (Socially assisted learning) กับนักเรียนเกรด 4 จำนวน 36 คน โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม กลุ่มทดลองที่หนึ่งให้เรียนรู้ที่เป็นการช่วยเหลือเชิงสังคม กลุ่มทดลอง ที่สองเป็นการเรียนแบบร่วมมือที่ใช้เทคนิค STAD ส่วนกลุ่มที่สามเป็นกลุ่มควบคุมได้รับการสอนแบบปกติ ในแต่ละกลุ่มย่อยของทั้ง 3 กลุ่ม ประกอบด้วยนักเรียนที่มีความสามารถละกันกลุ่มละ 4 คน ผลการทดลองพบว่า คะแนนจากการสอบของกลุ่มทดลองทั้ง 2 กลุ่มสูงกว่ากลุ่มควบคุม กลุ่มทดลองที่หนึ่งได้คะแนนการสอบวัดการประยุกต์ใช้ความรู้และการยืดหยุ่นในการแก้ปัญหาสูงกว่ากลุ่มทดลองที่หนึ่ง นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มที่เป็นการช่วยเหลือกันเชิงสังคมมีการวางแผนการแก้ปัญหา และแสดงการได้คำตอบของปัญหาชัดเจนกว่ากลุ่มที่ใช้การเรียนแบบร่วมมือที่ใช้ STAD

ลาทส์ช์ (Laatsch. 2001 : 3877 - A) ได้ศึกษาผลการเรียนแบบร่วมมือที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อการทำงานเป็นกลุ่มต่อนักศึกษาเทคโนโลยีการแพทย์ ผู้ร่วมวิจัยเป็นอาจารย์จากภาควิชาโครงการเทคโนโลยีการแพทย์ 8 คน โดยใช้วิธีการเรียนการสอนแบบร่วมมือเป็นเวลา 1 ภาคเรียน และใช้วิธีการเรียนรายบุคคลในภาคเรียนต่อมา ซึ่งเป็นวิชาเดียวกัน มีนักศึกษาเข้าร่วมโครงการวิจัย 216 คน แบ่งเป็นเรียนแบบรายบุคคล 107 คน และเรียนแบบร่วมมือ 109 คน ผลการวิจัยพบว่า ผลการเรียนทั้งสองแบบไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05 จำนวน 6 ใน 8 สถาบัน ส่วนอีก 2 สถาบัน มีผลการเรียนต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ซึ่งค่าเฉลี่ยแบบร่วมมือจะสูงกว่าแบบรายบุคคลและผลการวิจัยยังพบอีกว่า ทัศนคติของนักศึกษาต่อการทำงานเป็นกลุ่มของนักศึกษาที่เรียนทั้ง 2 แบบ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

มาสเนจิลล์ (Massengill. 2003 : 3897 - A) ได้ศึกษาเพื่อประเมินผลกระทบของกรอบการสอนอ่านแบบนำทางในการสอนผู้ใหญ่ ที่รู้หนังสือน้อย วิธีการศึกษาใช้คำถามเฉพาะสอบสวนผลกระทบที่มีต่อพฤติกรรมความรู้จักคำและกลยุทธ์ประสิทธิภาพของตนเอง และพฤติกรรมนอกเหนือการสอนพิเศษ เช่น จำนวนเวลาที่ใช้ในการอ่าน ความพึงพอใจในงานและทำหน้าที่ผู้ปกครองในกรณีที่เหมาะสมที่ได้ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ใหญ่ จำนวน 4 คนที่มีความสามารถในการอ่านตั้งแต่ประถมศีกษาปีที่ 6 ลงมา ซึ่งได้รับการสอนอ่านแบบนำทางจำนวน 36 บทเรียน เป็นเวลา 12 สัปดาห์ แบบวัดเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพใช้เก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ครั้งนี้ ใช้แบบวัดและแบบประเมินของนักวิจัยหลายคน

ที่เข้ากับประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการเนื่องจากเป็นการวิจัยเชิงทดลองเดี่ยวแต่ละคน รวมทั้งใช้การสัมภาษณ์ด้วย ผลการศึกษาปรากฏดังนี้ กรอบการอ่านแบบนำทางมีผลกระทบทางบวกต่อพฤติกรรมการรู้จักคำของผู้เรียนทั้ง 4 คน รวมทั้งกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการเพิ่มระดับการอ่านโดยรวมขึ้นด้วย ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในผลการถามด้วยแบบสอบถามประสิทธิภาพของตนเองของผู้ใหญ่เหล่านี้ ระหว่างก่อนและหลังการสอน แต่ผลการสัมภาษณ์หลังการเรียน บ่งชี้ว่าผู้เข้าร่วมในการวิจัยมีความสบายใจมากขึ้นในภาระงานการอ่านและการเขียนที่ต้องการให้ทำและเจตคติและความเปิดเผยของผู้ใหญ่เหล่านี้ที่มีต่อการรู้หนังสือ มีผลกระทบทางบวกรวมทั้งมีความเชื่อในตนเอง พฤติกรรมของการรู้หนังสือนอกเหนือจากการสอนพิเศษแสดงว่าพฤติกรรมของผู้เรียนเกี่ยวข้องกับการอ่านในตอนสรุปผลการแทรกแซงมีความถี่มากขึ้น ความพึงพอใจในงานและการกระทำหน้าที่ผู้ปกครองไม่ได้รับผลจากการสอน ข้อค้นพบของการศึกษานี้ บ่งชี้ว่ามีคุณค่าของการนำกรอบการอ่านแบบนำทางไปใช้ในโปรแกรมการรู้หนังสือของผู้ใหญ่

บาร์เน็ต (Barnett, 2003 : 2031 - A) ได้ศึกษาถึงมาตรฐานวิทยาศาสตร์ระดับชาติและระดับรัฐในปัจจุบัน เน้นที่การสืบเสาะซึ่งเป็นยุทธวิธีในการสอนวิทยาศาสตร์ มาตรฐานเหล่านี้ไม่ได้กำหนดวิธีที่จะสร้างการสืบเสาะภายในเนื้อที่ใช้สอนในห้องเรียนยิ่งไปกว่านั้นครูจำนวนมากเป็นผู้ตัดสินใจแบบสร้างสรรค์และชาญฉลาด ซึ่งเป็นผู้ที่รับรู้และกำหนดวิธีการสืบเสาะและไม่มีความสงสัย ที่จะนำเอาวิธีการสืบเสาะไปใช้เพราะรู้ว่ามิประโยชน์มากที่สุดต่อนักเรียน การศึกษาครั้งนี้เป็นการพิจารณาถึงแนวคิดด้านการสืบเสาะของครู 2 คนว่าจะเปลี่ยนแปลงอย่างไร เมื่อเวลานานขึ้น และการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จะเกี่ยวพันกันอย่างไร และครูเหล่านี้จะผ่านพ้นความยากลำบากอย่างไร รูปแบบของการวิจัยธรรมชาติและการแปลความเพื่อใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าแนวคิดของครูต่อการสืบเสาะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากเมื่อเวลานานขึ้น และไม่พบว่าการเพิ่มขึ้นตอนของการวิเคราะห์นั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างยิ่งในการสอนเนื้อหาของครู

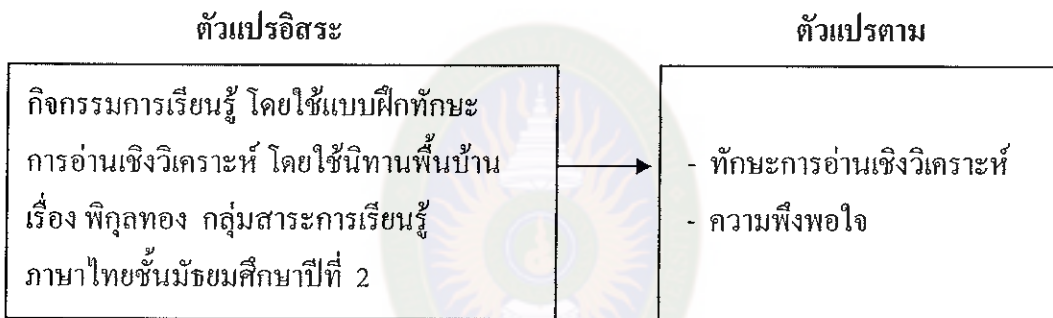
การวิจัยในต่างประเทศ พบว่า นักเรียนที่เรียนรู้โดยการเรียนรู้ สามารถส่งเสริมพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ในทุกระดับชั้น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่านักเรียนที่เรียนสามารถนำความรู้และวิธีสอนพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนมาพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น เพราะผู้เรียนสามารถคิดสร้างองค์ความรู้

เพื่อเป็นความรู้ใหม่และเป็นการเชื่อมโยงขยายความคิด ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสประสบผลสำเร็จในการเรียน

9. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักการในการพัฒนาแบบฝึกทักษะของ ประทีป แสงเปี่ยมสุข (2538 : 3) และ อนงค์ศิริ วิชาลัย (2536 : 27) และแนวคิดเกี่ยวกับการอ่านเชิงวิเคราะห์ของ ประพนธ์ เรืองณรงค์ และคนอื่น ๆ (2545 : 511) ผู้วิจัยได้สรุปเป็นกรอบแนวคิด ตัวแปรต้น และตัวแปรตามในการวิจัย ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย